

Enis Omerović

ODGOVORNOST DRŽAVE ZA POVREDU MEĐUNARODNE OBAVEZE S POSEBNIM OSVRTOM NA MEĐUNARODNO IZVRŠNO PRAVO

SAŽETAK

Rad obrađuje temu međunarodne odgovornosti države za povredu međunarodne obaveze i, s tim u vezi, pitanje izvršenja i nadzora nad izvršenjem odluka međunarodne Organizacije ujedinjenih nacija (OUN ili UN), kao i međunarodnih višestranih ugovora. Autor ove institute međunarodnog javnoga prava prikazuje kroz analizu pojedinačnoga slučaja, primjera iz nedavne državne prakse, a koji se odnosi na pitanje ne/izručenja optuženika Ratka Mladića Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (ICTY) od strane države Srbije. Nakon uvodnih napomena, autor definira, temeljem općeg međunarodnog prava, pojam međunarodne obaveze, međunarodni spor, međunarodno protupravno djelo i pitanje pripisivosti takvoga djela nekoj državi. Autor, također, prikazuje najosnovnije značajke koje se odnose na pojam i definiciju međunarodne odgovornosti države, kao i na osnovnu problematiku izvršenja odluka organa UN i odredaba međunarodnih višestranih ugovora. Šesti dio rada odnosi se na pitanje pravnoga osnova, odnosno izvora međunarodne obaveze *in concreto*. Detaljno se analizira svaki pravni osnov nastanka međunarodne obaveze po državu Srbiju, počevši od Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948, odluka ICTY, odluka Vijeća sigurnosti UN, do Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. Također se ispituje Presuda Međunarodnog suda (pravde) UN (ICJ) u predmetu *RBiH vs. SRJ*, haško i ženevsko pravo, osnovna načela općeg međunarodnog prava, Povelja UN i, naposljetku, nacionalni propisi države Srbije koji se

* Mr.sc., Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

odnose na predmetno istraživanje.

Rad, dakle, ispituje međunarodnu odgovornost države u međunarodnom sporu koji je nastao između *države i međunarodne organizacije* i dokazuje da u takvom sporu, prema pravilima savremenog međunarodnog prava, u sudskom postupku nije moguće utvrditi međunarodnu odgovornost države. Rad, povrh svega, znanstvenom i detaljnom analizom konkretnog slučaja dokazuje da u međunarodnopravnom poretku trenutno postoje izvjesne poteškoće u pogledu *izvršenja* i pruža odgovarajuće preporuke s tim u vezi. U radu se dokazuju opća i izvedene hipoteze koje su postavljene u uvodu rada temeljem predmeta i ciljeva istraživanja.

Autor u radu koristi domaću i stranu bibliografiju koja je njemu bila dostupna u trenutcima istraživanja. Od primarnih izvora koristi se sudska praksa ICJ i ICTY, međunarodne deklaracije i konvencije, odluke prvenstveno Vijeća sigurnosti UN, kao i unutrašnji pravni propisi države Srbije. U pogledu sekundarnih izvora, rad je zasnovan na djelima autora iz Bosne i Hercegovine, regiona i Velike Britanije.

Ključne riječi: Međunarodna obaveza, međunarodni spor, međunarodno protupravno djelo, međunarodna odgovornost države, izvršenje, izručenje, Ratko Mladić, ICTY.

UVOD

Predmetni znanstveni problem „Odgovornost države za povredu međunarodne obaveze s osvrtnom na međunarodno izvršno pravo“ je aktuelan i potrebno je da bude predmetom znanstvenoga izučavanja te interesiranja znanstvene javnosti, s obzirom da smatramo kako je pitanje odgovornosti države za povredu međunarodne obaveze nedovoljno istraženo u akademskom prostoru Zapadnoga Balkana, posebno u korelaciji s pitanjem izvršenja odluka međunarodne organizacije UN, kao i izvršenja međunarodnih višestranih ugovora. Predmet rada, po autorovom sudu, nije dovoljno istražen, obrađen i na znanstveno valjan način predložen akademskoj zajednici i široj javnosti, posebno imajući u vidu odnos između države i međunarodne organizacije. Ističemo naročitu važnost ove teme, jer se ovaj rad ne bavi samo teoretskom eksploracijom, nego se bavi i eksploracijom „slučaja“ iz prakse, u kojem, putem *case study* metode, optiramo za dokazivanje ne samo postojanja teoretskih zakonitosti u međunarodnom javnom pravu i njegovom navedenom dijelu, nego, povrh svega, nastojimo pokazati i prikazati da bi jedna država trebala odgovarati za kršenje svoje međunarodne obaveze, koja je nastala iz različitih

pravnih izvora, kako ćemo i dokazati u šestom poglavlju ovoga rada. S ovim u vezi, znanstvena težina rada leži u prikazivanju odnosa *države i međunarodne organizacije*, odnosno njihovih uzajamnih prava i obaveza na primjeru iz prakse. Zapravo, cjelokupno naše istraživanje kreće se u opsegu odnosa, praktički promatrano, *Srbije i UN*, kao odnosa dva različita subjekta međunarodnog prava. S druge strane, primjenom konkretnog slučaja (*case study*) autor postavlja i pitanje da li međunarodna politika odnosi prevagu nad pravnim tumačenjem i izvršenjem odredaba međunarodnog prava, te da li je ovo pitanje odista bitno da predstavlja pravi znanstveni problem i izazov. U pogledu ovoga, autor je u uvjerenju da će u zaključnim razmatranjima biti u mogućnosti da na znanstveno optimalan način pruži odgovore na ove nedoumice.

U smislu prethodno navedenoga, polazimo od *opće teoretske* hipoteze da je država, kao subjekt prava, odgovorna po međunarodnom pravu za kršenje međunarodne obaveze, odnosno da povreda međunarodne obaveze države vodi nastanku međunarodnog spora, odnosno međunarodnom protupravnom djelu, što uzrokuje nastanak (međunarodne) odgovornosti države neovisno o načinu njenog utvrđivanja. S tim u vezi, polazimo od *opće praktičke* hipoteze da je država Srbija kršila svoju međunarodnu obavezu izručenja optuženika Ratka Mladića¹, koja je po međunarodnom pravu imala karakter produžene obaveze² i da je u tom smislu međunarodno odgovorna. S obzirom da je pitanje *međunarodnog izvršnog prava*, po našem shvatanju, neodvojivo od pitanja međunarodne odgovornosti države za međunarodno protupravno djelo, jer odgovorna država ima, po međunarodnom pravu, izvršiti međunarodnu obavezu koju ju kršila, te naknaditi nastalu štetu, dakle, ima *izvršiti određenu odluku*, ili, pak, s druge strane, ima dosljedno *izvršavati odredbe međunarodnih ugovora*, autor će stoga pokušati dokazati da izvršno pravo (izvršenje

¹ Protiv Ratka Mladića Tužilaštvo Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (ICTY) podiglo je prvu Optužnicu dana 24. jula 1995., koju je ICTY potvrdio dan kasnije, 25. jula 1995. Druga optužnica protiv Ratka Mladića podignuta je 14. novembra 1995. Izmijenjena optužnica je podignuta 10. oktobra 2002., dok Tužilaštvo ICTY-a Drugu izmijenjenu optužnicu podiže 1. juna 2011, nakon uhićenja optuženika, kada je Optužnica i zvanično potvrđena. U vrijeme pisanja rada, Ratko Mladić se pred ICTY, na drugom stupanju pred Tribunal, 4. jula 2011. odbio izjasniti o svih jedanaest tačaka Druge izmijenjene optužnice. Prema Pravilu 62 A (iv) Pravidnika o postupku i dokazima ICTY (posljednje izmjene od 8. decembra 2010.), Pretresno vijeće ICTY je unijelo u spis u ime optuženika da se on izjasnio kao da nije kriv po svim tačkama Optužnice. Druga izmijenjena optužnica tereti Ratka Mladića za zločin genocida; progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, istrebljenje, ubistvo, deportaciju i nečovječna djela (koja prema Statutu ICTY predstavljaju zločine protiv čovječnosti); teroriziranje, protupravni napad na civile i uzimanje talaca (kršenje zakona i običaja ratovanja). Tekst posljednje Optužnice dostupan na str: <http://www.icty.org/x/cases/mladic/ind/bcs/110601.pdf> (30. juni 2011.). Također, smatramo da je država Srbija bila u kršenju međunarodne obaveze sve do njegovoga uhićenja 26. maja 2011., odnosno izručenja ICTY.

² S obzirom da se kršenje obaveze nije ostvarilo jednokratno, već je trajalo u kontinuitetu.

odluka) u predmetnoj oblasti nije isključivo vezano za međunarodni sudski ili arbitražni organ, nego se ima vezivati i za „zakonodavne“ i izvršne organe međunarodnih organizacija, u ovom slučaju, prevashodno za Vijeće sigurnosti UN, kao i da se izvršno pravo također ima vezivati i za izvršenje međunarodnih ugovora. S tim u vezi, autor je mišljenja da kršenje konkretne međunarodne obaveze od države Srbije potpada, *ratione materiae*, u domen međunarodnog mira i sigurnosti shodno Povelji UN. Tako se pitanje izvršenja međunarodnih odluka, kao i pitanje izvršenja međunarodnih ugovora nalazi u okviru *opće teoretske* hipoteze, u kojoj se, u skladu s ciljevima rada, ograničavamo isključivo na „vanjske“ odluke međunarodne organizacije, tačnije OUN, i na precizno određene međunarodne višestrane ugovore. Autor, *case study* metodom, vjeruje da će prikazati i dokazati potrebu *jačanja izvršnosti* međunarodnih odluka kod međunarodne odgovornosti države za međunarodno protupravno djelo, kao i izvršnosti odredaba međunarodnih višestranih ugovora iz oblasti međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava. Ovaj posao je od ključne važnosti ukoliko međunarodni pravници žele da se međunarodna politika odagna iz oblasti međunarodne odgovornosti države, oblasti u kojoj međunarodni interesi danas ponajviše utječu na dosljednost provođenja pravila i poštivanja načela međunarodnog prava.

U okviru *opće praktičke* hipoteze nastojimo kroz rad dokazati nekoliko činjenica. Prvo, da je država Srbija *imala* međunarodnu obavezu proizvedenog karaktera do 26. maja 2011. Drugo, da se međunarodna obaveza, *in concreto*, *sastojala* od izručenja optuženika Ratka Mladića ICTY, odnosno saradnji države Srbije s ICTY. Treće, da je takva međunarodna obaveza *nastala* temeljem više pravnih osnova međunarodne i nacionalne (domaće) pravne naravi u bližoj prošlosti (posljednja decenija XX i prva decenija XXI stoljeća). Četvrto, da je država Srbija *kršila* navedenu međunarodnu obavezu. I peto, da je *nastala* odgovornost države Srbije *po* međunarodnom pravu *prema* međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija *lato sensu*, odnosno prema OUN *stricto sensu*.

Na *opću teoretsku* hipotezu vezuje se *prva izvedena* hipoteza, koja glasi da je međunarodno *izvršno* pravo, i kao grana prava i kao nauka, u nedovoljnoj mjeri, ne samo istraženo i razvijeno, nego se stječe dojam da se pitanju *izvršenja* odluka, presuda i ugovora međunarodnog prava ne pridaje posebno veliki značaj u međunarodnim odnosima. Izvršno pravo, odnosno izvršenje u međunarodnom pravu nije u izrazito velikom opsegu pravno i politički „interesantno“ da bi se ova oblast mogla progresivno razvijati kao druge predmetne oblasti u međunarodnom pravu. Problemsko

pitanje koje se vezuje za *prvu izvedenu* hipotezu odnosi se na dilemu: da li će kreiranje međunarodnog izvršnog prava, kao grane prava, ali i pravne nauke, odnosno progresivni razvoj u ovoj oblasti, doprinijeti dosljednijem i potpunijem izvršenju odluka i ugovora međunarodnog prava?

Druga izvedena hipoteza rada glasi: po savremenom međunarodnom pravu ne postoji međunarodni sud koji bi rješavao međunarodni spor između *države i međunarodne organizacije* i time u sudskom postupku utvrdio međunarodnu odgovornost države koja se ogriješila o odluke i ugovore odnosne međunarodne organizacije. U međunarodnom sporu između države i međunarodne organizacije trenutno isključivo postoji politički (*de facto*) način utvrđivanja međunarodne odgovornosti države koji može biti deklarativan ili konstitutivan u odnosu na prinudne mjere (sankcije).

Općedruštveni značaj predmeta istraživanja ogleda se, s teoretskog aspekta, u činjenici da je na akademskom prostoru Bosne i Hercegovine nužna znanstvena eksplikacija određenih instituta međunarodnog javnog prava, prvenstveno odgovornosti države za međunarodno protupravno djelo (kada ono nastane kao posljedica kršenja međunarodne obaveze države), posebno uzimajući u razmatranje da šesta cjelina teksta sadrži znanstvenu analizu slučaja (*case study*) u kojem se nastoje, na sveobuhvatan način, utvrditi pravni izvori međunarodne obaveze države Srbije za izručenje optuženika Ratka Mladića međunarodnom sudskom tijelu, što je od velike važnosti i sa praktičkoga aspekta. Primjenom *case study* metode, autor nastoji preciznije i „slikovitije“ analizirati pojedine institute međunarodnog javnoga prava, te ukazati akademskoj i jurističkoj javnosti na problematiku izvršenja međunarodnih sudskih odluka i odredaba međunarodnih ugovora, nadzora nad izvršenjem, te primjenom međunarodnih sankcija na države koje krše svoju međunarodnu obavezu u pogledu izvršenja. Ovime autor nastoji dati opravdan značaj međunarodnom izvršnom pravu, koje će na zaseban i cjelovit način utjecati na pojačano i dosljedno izvršavanje pravosnažnih i konačnih međunarodnih, ne samo sudskih, nego i političkih i izvršnih akata međunarodnih tijela. No, to se ne odnosi isključivo i samo na međunarodne odluke, nego i na međunarodne ugovore, jer i izvršenje međunarodnih ugovora potpada pod međunarodno izvršno pravo i također je od velike važnosti za naše istraživanje, imajući u vidu potpuno i dosljedno izvršenje od strane države članova IV i VI Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. (Konvencija o genocidu) kao i haškog i ženevskog prava. Autor u tekstu, s vezi s prethodnim, iskazuje svoju zabrinutost da se, naprimjer, presuda

ICJ u predmetu *RBiH vs. SRJ* za genocid ne izvršava na potpun način, što dovodi do rasta nepovjerenja u izvršnu (naredbodavnu) snagu presuda ovoga suda. Značaj predmeta istraživanja leži i u tome što je dugogodišnja nesaradnja jedne države s jednim međunarodnim tribunalom dovela do pravne nedosljednosti, proturječnosti, nejednakosti i nesigurnosti u međunarodnopravnom poretku, jer s propustima u pogledu izvršenja odluka, odnosno njihovoga nedonošenja od međunarodne zajednice u konkretnom predmetu, ne možemo očekivati generalnu i specijalnu prevenciju budućih sličnih slučajeva nesaradnje države s međunarodnim institucijama u pogledu izručenja optuženika – svojih državljana međunarodnom sudu/tribunalu, a posebno stalnom Međunarodnom krivičnom sudu.

Sve su ovo razlozi, *exempli gratia*, koji predmetno znanstveno interesiranje autora čine aktuelnim te znanstveno korisnim, ne samo za čitanje, nego i kao instrument u daljnjem pravničkom istraživačkom radu i djelatnosti.

U pogledu strukture rada, a u odnosu na predmet, svrhu i ciljeve istraživanja, u prvom poglavlju obuhvatamo pojam i definiciju međunarodne obaveze u kojem ćemo pokušati dati izvornu znanstvenu definiciju međunarodne obaveze, dok ćemo posebnu pažnju posvetiti njenim vrstama. U drugome poglavlju teoretski utvrđujemo pojam i definiciju međunarodnog spora, odnosno prihvatamo definiciju međunarodnog spora koju je dao Stalni sud međunarodne pravde 1924. u jednom predmetu. Nakon toga utvrđujemo pojam međunarodnog protupravnog djela zajedno s pitanjem pripisivosti takvog djela državi temeljem Pravila o odgovornosti država za međunarodna protupravna djela iz 2002. Naredno poglavlje obrađuje osnovna pitanja u vezi s pojmom međunarodne odgovornosti države ili odgovornosti države po međunarodnom pravu. Peto poglavlje istražuje pitanje izvršenja u međunarodnom pravu kroz dvije različite vrste izvršenja: (1) izvršenje „vanjskih“ odluka međunarodne organizacije UN, uključujući i izvršenje presuda ICJ; (2) izvršenje međunarodnih ugovora. U ovom dijelu je primjetno da se akcent stavlja posebno na odnos između međunarodne organizacije UN, s jedne, i odnosne države, s druge strane, kako je i prethodno navedeno, a što je u skladu s autorovom intencijom u cijelome radu. U šestome poglavlju detaljno se istražuju i analiziraju pravni izvori ili osnovi međunarodne obaveze izručenja haškoga optuženika Ratka Mladića ICTY, koja se vezuje za državu Srbiju. U konačnici, dajemo zaključna razmatranja s preporukama u oblasti međunarodnog javnoga i izvršnoga prava.

U pogledu metodologije, u radu su korištene odgovorajuće metode društvenih i pravnih nauka, a posebno analiza primarnih izvora međuna-

rodnog prava, međunarodnopravnih načela, sudske prakse i pravne doktrine. Međutim, osnovna metoda rada svakako je opća induktivna metoda, s kojom se putem pojedinačnoga slučaja (*case study*) nastoji dokazati opća hipoteza rada, kao i izvedene hipoteze.

U konačnici, predmetni rad, a shodno obimu istraživanja, kreće se u okvirima općeg međunarodnog javnog prava, što znači da dokumenta institucija regionalnih organizacija (*i.e.* Vijeća Europe ili Europske unije), u odnosu na konkretni znanstveni predmet, nisu uzete u analizu.

1. Pojam i definicija međunarodne obaveze

Kako bi pravovaljano odredili pojam i definiciju međunarodne obaveze, otuda je potrebno naznačiti nekoliko elemenata predmetnog istraživanja. Tema rada je isključivo obaveza tačno određene *države* kao subjekta međunarodnog prava (države Srbije)³. Dakle, interesuje nas obaveza koja nastaje u domenu javnoga prava. Nadalje, istražujemo *međunarodnu* obavezu države *per se*⁴, odnosno cilj istraživanja je dokazivanje postojanja obaveze države Srbije *po međunarodnom pravu*. U radu ističemo da je međunarodna obaveza navedene države, po svom karakteru i posljedicama, trojake naravi: (1) obaveza prema državi Bosni i Hercegovini; (2) obaveza prema OUN; i (3) obaveza prema cjelokupnoj međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija. No, slijedeći predmet i obim istraživanja, u radu ćemo analizirati isključivo obavezu države prema međunarodnoj organizaciji UN. Također, predmet eksploracije je međunarodna obaveza koja je nastala po više *pravni osnov* (izvora), koji će u šestom odjeljku biti detaljno analizirani i elaborirani. Dakle, radi se o pravnoj obavezi *per se*. U pogledu pravnoga osnova nastanka međunarodnopravne obaveze države, a u smislu općeg međunarodnog prava, utvrđujemo da postoje *primarne* i *sekundarne* obaveze ovisno o modusu njihova nastan-

³ Savezna republika Jugoslavija (SRJ) nastala je kao država 27. aprila 1992. Dana 4. februara 2003. formirana je državna zajednica Srbija i Crna Gora (DZ SCG), kao pravna nasljednica, odnosno nastavljajući bivše države SRJ, koja je bila utemeljena, formalnopravno, na ravnopravnosti dviju država članica, Srbije i Crne Gore. Republika Srbija je nastala kao samostalna država 2006. nakon što su građani Crne Gore na referendumu odlučili napustiti državnu zajednicu Srbiju i Crnu Goru. Temeljem člana 60. Ustavne povelje državne zajednice Srbije i Crne Gore („Službeni list Srbije i Crne Gore“, br. 1/03 i 26/05) predviđeno je da Srbija bude *pravna nasljednica* i *sljednica* države prethodnice (DZ SCG). (kurziv autora).

⁴ Države imaju veliki broj međunarodnih obaveza odnosno dužnosti koje se dijele na: (1) obaveze prema drugoj državi ili grupi država; (2) obaveze prema međunarodnoj/im organizaciji/ama; (3) obaveze prema međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija. Ovdje ćemo navesti samo neke međunarodne obaveze države: (1) države su dužne da se strogo pridržavaju propisa međunarodnog prava; (2) da, s puno obzira, poštuju prava drugih država i ugovore koje su potpisali; (3) da savjesno izvršavaju presude donijete od strane međunarodnih sudova.

ka. Primarna međunarodnopravna obaveza nastaje iz: (1) međunarodnog ugovora (ugovora između subjekata međunarodnog prava) koji može biti dvostranoga ili višestranoga karaktera; (2) jednostranoga akta države; (3) međunarodnog običaja; (4) poštivanja načela međunarodnog prava; i (5) poštivanja normi *ius cogens*. Sekundarna međunarodnopravna obaveza nastaje iz: (1) arbitražnih odluka; (2) sudskih presuda i odluka; i (3) međunarodnog delikta (međunarodnog protupravnog djela).⁵ Osnovno određenje sekundarnih obaveza je da one nastaju kao posljedica *kršenja* postojeće (primarne) međunarodnopravne obaveze.⁶

U međunarodnopravnoj doktrini naročito se raspravlja o međunarodnopravnoj obavezi koja nastaje temeljem dvostranih ili višestranih međunarodnih ugovora/sporazuma, i to u velikoj mjeri ugovora koji su zaključeni među državama, te koji sadrže javnopravne odnose. Kod kršenja ugovorne obaveze nastaje međunarodni spor, odnosno međunarodna odgovornost države.⁷

Primjetno je da se u međunarodnopravnoj doktrini daje svojevrsna prednost primarnim međunarodnim obavezama države nad njenim sekundarnim međunarodnim obavezama te načinima ispunjenja kao i mjerama za neispunjenje potonjih. Također se primjećuje naglašavanje primarnih međunarodnih obaveza država u odnosu na primarne međunarodne obaveze međunarodnih organizacija.

S. Softić tako definira međunarodnu obavezu „kao obavezu koju po međunarodnom pravu duguje jedna država drugoj državi te je ona stoga primarna obaveza.“⁸

Slijedom navedenoga, autor rada međunarodnu pravnu obavezu

⁵ U pravnoj doktrini međunarodnog javnoga prava skoro da i ne postoji cjelovita definicija međunarodnopravne obaveze. S druge strane, J. Andrassy prilikom definiranja međunarodnog delikta, kao jedan od kumulativnih određenja ovog pojma, navodi da je jedan od njegovih bitnih elemenata povreda neke međunarodne obaveze koja se temelji na nekom propisu međunarodnog prava. „To može biti norma općega običajnog ili ugovornog prava, dvostranog ugovora ili drugi izvor međunarodnopravne obaveze (jednostrani pravni posao, arbitražna ili sudska presuda, rješenje u postupku za izravnavanje).“ U tom smislu, J. Andrassy, *Međunarodno pravo*, 7. izdanje, Zagreb: Školska knjiga, 1978, 358-359.

⁶ Da povreda obaveze rađa novu obavezu protivni se I. Žolger u: „Kršitev mednarodnih obveznosti in njena pravna posledica (mednarodni delikt)“ u: Zbornik znanstvenih razprav, Ljubljana, 1921/22.

⁷ „Iz suštine poštivanja ugovora nastaje pozitivan trend međunarodne saradnje ili negativni trend međunarodnih sporova.“ (Š. Nurić, *Međunarodno javno pravo I i II*, Pravni fakultet u Kiseljaku, Kiseljak 2010, 308). O kršenju međunarodnih ugovora/sporazuma i o pravnim posljedicama takvoga kršenja vidjeti u skoro svim udžbenicima međunarodnog javnog prava, u odjeljku u kojem se analizira međunarodno ugovorno pravo. No, svakako o međunarodnopravnoj ugovornoj obavezi pogledati u: V. Crnić – Grotić, *Pravo međunarodnih ugovora*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2002.

⁸ S. Softić, „Odgovornost država za međunarodna protivpravna djela“, *Pravna misao*, Federalno ministarstvo pravde, br. 7-8 / 2010, Sarajevo, 34.

(obavezu prema međunarodnom pravu) najuopćenije definira kao *dužnost subjekata međunarodnog prava da poštivaju norme međunarodnog prava, i, s tim u vezi, da djeluju u skladu s odnosnim*.

2. Vrste međunarodne obaveze

ICJ je u predmetu *Barcelona Traction* iz 1970.⁹ utemeljio podjelu međunarodnih obaveza država. Naime, Sud je priznao postojanje kvalitativno različitih obaveza država tako što je ustvrdio da se mora praviti bitna razlika između obaveza koje svaka država ima prema međunarodnoj zajednici kao cjelini i onih obaveza koje nastupaju *vis-à-vis* druge države.¹⁰ „Konkretno, esencijalna distinkcija treba se povući između obaveza neke države prema međunarodnoj zajednici kao cjelini, i onih koje nastaju prema drugoj državi u oblasti diplomatske zaštite. Prema njihovoj prirodi, prve su briga svih država. U pogledu važnosti involviranih prava, može se uzeti da sve države imaju pravni interes u njihovoj zaštiti; to su obaveze *erga omnes*.“¹¹ Kako nadalje Sud utvrđuje „ovakve obaveze deriviraju, na primjer, [...] iz zabrane djela agresije i genocida, kao i iz načela i pravila koji se odnose na osnovna prava osobe [...].“¹² U Savjetodavnom mišljenju istoga suda u predmetu Rezerve na Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1951, određuje se da su „principi koji su potcrtani u navedenoj Konvenciji principi koji su priznati od civiliziranih nacija kao obavezujući za države, čak i bez bilo koje *konvencijske* obaveze.“¹³ Konvencija o genocidu ima univerzalni karakter, te stoga zaključujemo da ova Konvencija *per se* sadržava međunarodnu obavezu *erga omnes* (koja djeluje prema cjelokupnoj međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija). Ovakva međunarodna obaveza, u konkretnom slučaju, derivira iz imperativnih normi međunarodnog prava (obaveza sprečavanja i kažnjavanja zločina genocida). Imperativna norma općeg međunarodnog

⁹ ICJ, *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited*, (Belgija vs. Španija), Presuda, I.C.J. Reports 1970, p. 3.

¹⁰ Z. Vučinić, *Međunarodno ratno i humanitarno pravo*, 2. izd., JP Službeni glasnik, Beograd 2006, 436. Svako ko izučava pojam, prirodu i vrste međunarodnih obaveza neke države, iz svoje analize ne smije ispustiti predmetni slučaj ICJ.

¹¹ Supra note 9, par. 33.

¹² *Ibid.*, par. 34.

¹³ ICJ, *Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Savjetodavno mišljenje, 1951 I.C.J. 15, od 28. maja 1951, 7. Obaveza sprečavanja i kažnjavanja zločina genocida otuda derivira iz imperativne norme međunarodnog prava, što znači da su njome obavezani svi subjekti međunarodnog prava, bez obzira na to da li su potpisnici Konvencije o genocidu. Sprečavanje i kažnjavanje zločina genocida odgovorno i argumentirano istražuje i prof. dr. Smail Čekić. Znanstveni rad pod istovjetnim naslovom objavljen je u časopisu Korak, br. 18, Sarajevo, 2010, 85-144.

prava (*ius cogens*)¹⁴ definirana je u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. kao: „norma što ju je prihvatila i priznala čitava međunarodna zajednica država kao normu od koje nije dopušteno nika- kvo odstupanje i koja se može izmijeniti samo novom normom općega međunarodnog prava iste prirode.”¹⁵ Kod međunarodne obaveze *erga omnes* svaka je država ovlaštena da pozove na odgovornost svaku drža- vu koja je prekršila navedenu obavezu, dok se kod obaveze koja djeluje prema jednoj ili grupi država moraju ispuniti dva preduvjeta u pogledu utvrđivanja odgovornosti države po međunarodnom pravu. Prvi preduvjet je da je neka država prekršila obavezu prema drugoj državi u odnosu na njene državljanke. Drugi preduvjet je da samo povrijeđena/pogođena drža- va (ona država prema kojoj je međunarodna obaveza djelovala, odnosno bila usmjerena) ima pravo pozvati na odgovornost državu povrediteljicu međunarodne obaveze.¹⁶

Član 40. Pravila UN o odgovornosti država za međunarodna protuprav- na djela iz 2002.¹⁷ (Pravila o odgovornosti država; Pravila), razlikuje *implici- tus* „teške povrede obaveza prema imperativnim normama općeg među- narodnog prava“ od ostalih povreda. Iz ovoga zaključujemo da suprotno teškim povredama međunarodne obaveze koja derivira iz *jus cogens*, postoji tzv. obično kršenje međunarodne obaveze koja ne derivira iz *jus cogens*. Iz naprijed navedenoga, a temeljem izvršene analize Pravila o od- govornosti država i komentara Pravila¹⁸, zaključujemo, također, da se teška kršenja međunarodne obaveze koja nastaje iz *jus cogens* odnosi u velikoj mjeri na teška kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, na teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, odnosno na činjenje međunarodnih zločina *stricto sensu*.¹⁹ Radi se, u konačnici, o teškom kršenju međunarod- nih propisa kojima se osigurava zaštita vrijednosti od suštinskoga znača- ja za cijelu međunarodnu zajednicu država i međunarodnih organizacija, među kojima su mir i sigurnost čovječanstva svakako primarni.

¹⁴ Više pogledati u: N. H. B. Jorgensen, *The Responsibility of States for International Crimes*, Oxford Uni- versity Press, New York 2000, 85-99.

¹⁵ Član 53. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora. O konceptu *ius cogens* piše i I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, 2. Izd., Clarendon Press/University Press, Oxford 1973, 499-502.

¹⁶ Više pogledati u: ICJ, *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Savjetodavno mišljenje, I.C.J. Reports 1949, 181-182.

¹⁷ Generalna skupština UN usvojila je ovaj dokument Rezolucijom A/RES/56/83 28. januara 2002.

¹⁸ J. Crawford, *The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries*, Cambridge University Press, Cambridge 2002.

¹⁹ Podjelu međunarodnih zločina *stricto sensu* (*crimina iuris gentium*) i *lato sensu* (*delicta iuris gentium*) nalazimo kod pojedinih teoretičara u oblasti međunarodnog krivičnog prava. Tako: B. Petrović, D. Jovaše- vić, *Međunarodno krivično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2010, 230-307; V. Đ. Degan, B. Pavišić, *Međunarodno kazneno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2005, 181-190.

Ukoliko jedna država ima primarnu i/ili sekundarnu međunarodno-pravnu obavezu da optuženika za međunarodne zločine, koji se primarno vezuju za oružani sukob, izruči jednom međunarodnom sudskom tijelu, otuda se kršenje takve obaveze od odnosne države može smatrati teškim kršenjem međunarodne obaveze koja derivira iz *ius cogens* norme u smislu Pravila o odgovornosti država, posebno imajući u vidu tendenciju ukidanja prakse nekažnjavanja (*impunity*) za glavare država (*head of state*) u međunarodnopravnom poretku koja je karakteristična za posljednju deceniju XX i prvu deceniju XXI stoljeća.

3. Obaveza savjesnog ispunjenja obaveze

Opće načelo savjesnog ispunjavanja obaveza formuliran je u Deklaraciji o načelima međunarodnog prava u pogledu prijateljskih odnosa i suradnje među državama u skladu s Poveljom UN iz 1970. (Deklaracija iz 1970; ili Deklaracija sedam načela).²⁰ U Deklaraciji stoji: „Svaka država je dužna da savjesno ispunjava svoje obaveze na osnovu međunarodnih sporazuma, a u skladu sa općepriзнatim načelima i pravilima međunarodnog prava.“ Radi se, kako navodi M. Kreća²¹, o normi *pacta sunt servanda* (lat. ugovori se trebaju poštivati). Može se tvrditi da je *ratio legis* citirane odredbe Deklaracije iz 1970. „u ustanovljavanju obaveze savjesnog ispunjavanja neugovornih obaveza, tj. obaveza koje deriviraju iz međunarodnih običaja ili jednostranih pravnih akata država.“²² Ono što povezuje navedene obaveze država je dobra vjera (*bona fides*) koja ima rasprostranjenu primjenu u međunarodnom pravu. U tom smislu, ICJ u predmetu *Australija vs. Francuska*, koji se odnosi na nuklearne probe,²³ ističe načelo dobre vjere kao jedno od osnovnih načela koje regulira stvaranje i izvršavanje pravnih obaveza, neovisno o njihovom izvoru.²⁴ Povjerenje je neodvojivi dio međunarodne suradnje, naročito u doba kada je suradnja u mnogim poljima postala esencijalna.²⁵ Države su u obavezi da svoja prava vrše na savjestan način, jer, u suprotnome, čine zloupotrebu prava (*abus de droit*).²⁶

²⁰ Deklaraciju je izradio Specijalni komitet o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država, a usvojila je Generalna skupština UN na 1883. plenarnoj sjednici od 24. oktobra 1970. Deklaracija predstavlja kodifikaciju načela međunarodnog prava o predmetnoj tematici.

²¹ M. Kreća, *Međunarodno javno pravo I*, 3. izm. i dop.izd., Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd 2009, 186.

²² *Ibid.*

²³ ICJ, Spor koji se odnosi na nuklearne probe (Nuclear Tests Case) (Australija vs. Francuska), Presuda, I.C.J. Reports 1974.

²⁴ *Ibid.*, par. 46.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Supra* note 21., 187.

4. Međunarodni spor

Definiciju međunarodnog spora, i to isključivo između država, dao je Stalni sud međunarodne pravde u predmetu *Mavrommatis Palestine Concessions (Grčka vs. Velika Britanija)*²⁷ 1924. koja glasi: „Spor je neslaganje o nekoj tački prava ili činjenici, sukob pravnih gledišta ili interesa između dvije osobe.“²⁸ J. Andrassy određuje međunarodni spor kao „svako neslaganje tvrdnja ili zahtjeva između dviju međunarodnih osoba ili više njih.“²⁹ B. Janković primjećuje da „sukobljeni interesi međunarodnih subjekata izazivaju međunarodne sporove,“³⁰ odnosno da je spor „zbir protivrečnih zahteva bez obzira da li su oni pretežno pravnog ili političkog karaktera.“³¹ Kako navodi S. Softić, „ovdje je riječ o međunarodnim sporovima pa se u ovom kontekstu pod osobama podrazumijevaju subjekti međunarodnog prava.“³² Tako međunarodni spor može nastati između dvije države, između države i međunarodne organizacije ili između dvije međunarodne organizacije. Nadalje, samo neslaganje, odnosno sukob pravnih gledišta ili interesa mora biti u nadležnosti koje pokriva međunarodno javno pravo. Također, zahtijevi i prijedlozi suprotstavljenih strana temelje se „na međunarodnom pravu.“³³

ICJ naznačuje da je „postojanje nekog međunarodnog spora stvar objektivnog utvrđivanja“³⁴, odnosno „Da bi se ustanovilo postojanje spora, mora se dokazati da je zahtjev jedne od strana očito osporen od druge.“³⁵ Autor rada stoga utvrđuje da međunarodni spor postoji ukoliko su ispunjena dva kumulativno određena uvjeta: (1) postojanje konstitutivnih elemenata iz definicije međunarodnog spora; i (2) donošenje odluke o postojanju međunarodnog spora od međunarodnog suda ili arbitražnoga tribunala, odnosno od Vijeća sigurnosti UN ili Generalne skupštine UN.³⁶ Dakle, ukoliko UN, kao međunarodna organizacija, traži ili zahtijeva či-

²⁷ P.C.I.J. Ser.A, No.2 na 11-12 (1924).

²⁸ Definiranjem međunarodnog spora bavi se i: R. Wallace, O. Martin-Ortega, *International Law*, 6. Izd., Sweet & Maxwell, London 2009, 328.

²⁹ J. Andrassy, 490.

³⁰ B. Janković, *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Veselin Masleša, Sarajevo 1960, 79.

³¹ *Ibid.*, 80.

³² S. Softić, „Rješavanje sporova između država mirnim sredstvima“, *ANALI Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* br. 7, godina 4, Zenica 2011, 285.

³³ *Ibid.*

³⁴ ICJ, Tumačenje mirovnih ugovora sklopljenih s Bugarskom, Mađarskom i Rumunijom, prva faza, Savjetodavno mišljenje, I.C.J. Reports 1950,74.

³⁵ ICJ, Jugozapadna Afrika, Prethodni prigovori, Presuda, I.C.J. Reports 1962, 328. Vrijedi napomenuti da u predmetu o Istočnom Timoru (*Portugal vs. Australija*), Presuda, 30. juni 1995, u par. 22, ICJ citira prethodno navedene odluke ovog suda u pogledu definicije i postojanja međunarodnog pravnoga spora.

³⁶ U tom smislu: članovi 11. i 12. kao i Glava VI Povelje UN iz 1945.

nidbu od jedne države, a ova potonja to odbacuje, odnosno ne ispunjava traženo djelovanje, otuda dolazi do nastanka međunarodnog spora između dva subjekta međunarodnog prava samo ukoliko postoji *odlu*ka od prethodno navedenih međunarodnih tijela, koji se, prema članu 2, stavu 3. Povelje UN ima rješavati mirnim sredstvima, na način da se ne ugroze međunarodni mir i sigurnost, te pravda. U tom smislu, naprimjer, odluka ICJ o postojanju međunarodnog pravnoga spora ima konstitutivni karakter. Međutim, shodno članu 34. stavu 1. Statuta ICJ da „samo države mogu biti strane u predmetima pred ovim sudom“ jasno se utvrđuje da je ICJ isključivo nadležan za države, odnosno za mirno sudsko rješavanje međunarodnih sporova koji nastaju jedino među državama.

Za svrhe rada istražujemo *pravne* sporove, s obzirom da se svi međunarodni sporovi dijele na pravne i političke (nepravne) sporove.³⁷ Otuda ćemo navesti član 36, stav 2. Statuta ICJ koji određuje „[...] nadležnost Suda u svim pravnim sporovima koji se odnose na: a) tumačenje ugovora; b) svako pitanje međunarodnog prava; c) postojanje svake činjenice koja bi, ukoliko je *utvrđena*³⁸, tvorila povredu međunarodne obaveze; i d) prirodu ili obim zadovoljenja (reparacije) koje valja odrediti za povredu međunarodne obaveze.“³⁹ Ranije je bila prihvaćena i paralelna podjela međunarodnog spora na presudive i nepresudive.⁴⁰ U radu nas interesiraju isključivo presudivi međunarodni pravni sporovi koji se mogu riješiti primjenom pozitivnog međunarodnog prava.

Također, „Prema subjektivnom kriteriju spor pravne naravi je svaki onaj u kojemu se njegove strane spore o primjeni ili o tumačenju postojećega međunarodnog prava.“⁴¹ Međutim, postoji i mišljenje u pravnoj doktrini da je svaki međunarodni spor u isto vrijeme i pravni i politički,⁴² te da od procjene njegovih stranaka ovisi kojem će njegovom aspektu dati prevagu⁴³, odnosno koji međunarodni (pravni ili politički) organ će rješavati međunarodni spor, te na koji način i kojim sredstvima će se on rješavati. U tom smislu, podjela međunarodnih sporova i njegova kvalifikacija

³⁷ Tako: B. Janković, 79, J. Andrassy, 490; S. Avramov, M. Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Naučna knjiga, Beograd 1986, 406-407; M. Shaw, *International Law*, Cambridge University Press, Cambridge 2003, 916; V. Đ. Degan, *Međunarodno pravo*, 2. osuvr. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2006, 748 – 750.

³⁸ Kurziv dodan.

³⁹ I Vijeće sigurnosti UN temeljem člana 36, stava 3. Povelje UN “Kada daje preporuke [...] uzima također u obzir da bi stranke u pravilu morale pravne sporove iznijeti pred Međunarodni sud u skladu s odredbama Statuta Suda.”

⁴⁰ V. Đ. Degan, 749.

⁴¹ *Ibid.*, 750.

⁴² Više o ovome: B. Janković, 15-17.

⁴³ *Ibid.*

ovisi, s jedne strane, od samih država kao subjekata jednoga međunarodnog spora. Ukoliko se međunarodni spor okvalificira kao pravni, otuda su stranke spora spremne svoje nesuglasice rješavati pravnim sredstvima u međunarodnom pravu. Međutim, kod političkih sporova, države predmet spora žele rješavati putem „političkog oportuniteta i odnosa snaga.“⁴⁴ S druge strane, Vijeće sigurnosti UN, utvrđuje, odnosno ispituje, temeljem Povelje UN, postojanje međunarodnog spora između određenih međunarodnopravnih subjekata *ukoliko* postoji ili može doći do ugrožavanja međunarodnog mira i sigurnosti, i poziva/sugerira subjektima u sporu načine njegova rješavanja.⁴⁵ U konačnici, sudski postupak rješavanja sporova među državama, koji bi trebao biti rezerviran za pravne sporove, rijetko se pojavljuje kao samostalan, već ide kao alternativa diplomatskim sredstvima rješavanja ili kao supsidijaran postupak kome stranke u sporu mogu pribjeći ako diplomatska sredstva ne uspiju.⁴⁶

S druge strane, sudski postupak rješavanja međunarodnog spora između OUN i države, temeljem pravila i načela savremenoga međunarodnog prava, nije predviđen. Otuda u međunarodnom pravu postoji velika praznina posebno u pogledu *nadležnosti* za međunarodne sporove između navedenih subjekata.

5. Međunarodno protupravno djelo i pitanje pripisivosti

Pravila o odgovornosti država za međunarodna protupravna djela iz 2002., u članu 2. (elementi međunarodnog protupravnog djela države), definiraju međunarodno protupravno djelo države „kada je ponašanje koje se sastoji od činjenja ili propuštanja: (a) pripisivo državi po međunarodnom pravu; i (b) konstituira povredu međunarodne obaveze države.“ U članu 3. Pravila (određenje djela države kao međunarodno protupravnoga) stoji da se „određenje djela države kao međunarodno protupravnoga vrši po međunarodnom pravu.“ Ovo znači da se neko djelo kao protupravno određuje *po međunarodnom pravu* neovisno o njegovom određenju u unutrašnjem pravu neke države. Da li je neko djelo države protupravno po međunarodnom pravu ovisi da li u svakom konkretnom slučaju dolazi do *kršenja* međunarodne obaveze. Međunarodna obaveza, *per se*, određuje se primarnim pravilima međunarodnog prava, *i.e.* međunarodnim običa-

⁴⁴ S. Avramov/M. Kreća, *Međunarodno javno pravo*, 22. izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd 2009, 523.

⁴⁵ Prema članu 33, stav 1. Povelje UN “Stranke svakog spora [...] moraju prije svega tražiti rješenje pomoću pregovora, ankete, posredovanja, mirenja, arbitraže, sudskog rješavanja, obraćanja regionalnim ustanovama ili sporazumima ili pomoću drugih mirnih sredstava prema vlastitome izboru.”

⁴⁶ Supra note 44.

jima, ugovorima, načelima i drugim izvorima međunarodnog prava, dok se *pripisivost* tako određenog djela nekoj državi ispituje i utvrđuje sekundarnim pravilima međunarodnog prava kakva su, naprimjer, prethodno navedena Pravila o odgovornosti država.

Dakle, da bi postojalo neko međunarodno protupravno djelo moraju nužno biti ispunjena dva *kumulativno* određena uvjeta: povreda međunarodne obaveze i pripisivost takve povrede državi. Postavlja se pitanje u kojim situacijama govorimo o djelu *kršenja*, odnosno kada postoji povreda? Član 12. Pravila precizira da „povreda međunarodne obaveze od strane države postoji kada djelo države nije u skladu sa obavezom koju ima ta država, bez obzira na njeno porijeklo ili karakter.“ Da bi se, slijedom navedenoga, utvrdilo postojanje predmetnoga djela države, autor navodi da je neophodno ispuniti nekoliko uvjeta. Prvo, mora postojati pravni osnov međunarodne obaveze, odnosno pravni izvor međunarodne obaveze kao takve. Drugo, sadržina takve međunarodne obaveze mora biti jasno određena. Treće, ona se mora odnositi na državu. Četvrto, država mora na jasan i nedvosmislen način izraziti spremnost prihvatanja takve međunarodne obaveze (primjenjuje se isključivo kod međunarodnih ugovora kao izvora međunarodne obaveze). Peto, takva međunarodna obaveza može biti različitoga porijekla ili karaktera. Šesto, povreda međunarodne obaveze sastoji se od činjenja ili nečinjenja (propuštanja činjenja)⁴⁷. Sedmo, povreda međunarodne obaveze mora biti utvrđena na jasan i nedvosmislen način (utvrđivanje činjenica). I osmo, povreda međunarodne obaveze mora se desiti u vrijeme kada je ona bila na pravnoj snazi.⁴⁸

Pitanje vremenskog trajanja povrede neke međunarodne obaveze od strane države je također interesantno i vrlo značajno. Za svrhe rada i predmet dokazivanja navest ćemo član 14. stav 2. Pravila: „Povreda međunarodne obaveze djelom države, koji ima kontinuirani karakter, proširuje se na cijeli period tokom kojega se djelo nastavlja i nije u skladu s međunarodnom obavezom.“

⁴⁷ Predmeti pred ICJ, *exempli gratia*, u kojima su države odgovarale za *nečinjenje*, osim predmeta koji se odnosi na Primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (*R BiH vs. SRJ*) iz 2007: predmet Diplomatsko i konzularno osoblje (*Sjedinjene Američke Države vs. Iran*) iz 1980., u kojem je ICJ zaključio da odgovornost Irana proizilazi iz „nečinjena“ vlasti, koje nisu poduzele korake za zaštitu ambasade koji su očigledno bili neophodni. Isti je Sud u Presudi u predmetu Krfski kanal (*Ujedinjeno Kraljevstvo vs. Albanija*) iz 1949., zauzeo stanovište da je Albanija odgovorna zato što je znala ili je morala znati, za mine postavljene u svojim teritorijalnim vodama, a nije učinila ništa da upozori druge države na njih. Kratki sažetak i komentare navedenih slučajeva ICJ, koji su jedni od poznatijih za nauku i praksu međunarodnog prava, pronaći u: R. Wallace, E. Steinerte, *Nutcases International Law*, Sweet & Maxwell, London 2008.

⁴⁸ Na sedmu, posljednju tačku odnosi se član 13. Pravila.

Pripisivost kršenja međunarodne obaveze nekoj državi drugi je uslov koji određuje postojanje međunarodnog protupravnog djela. Pripisivost je pravna fikcija asimiliranja djela državi kao da su njena vlastita.⁴⁹ Međunarodno običajno pravilo, koje je kodificirano u Pravilima o odgovornosti država, propisuje da se ponašanje državnih organa ili njenih agenata pripisuje državi po međunarodnom pravu. Član 4. (ponašanje organa države) glasi: „(1) Ponašanje bilo kojeg organa države će se smatrati djelom države po međunarodnom pravu, bilo da organ vrši zakonodavnu, izvršnu, sudsku ili kakvu god drugu funkciju, bez obzira koju poziciju ima u državnoj organizaciji i bez obzira da li ima karakter organa centralne vlade ili vlade teritorijalne jedinice države. (2) Organ uključuje osobu ili subjekt koji ima takav status u skladu sa unutrašnjim pravom države.“ Navedeni član Pravila odnosi se na *de iure* organe države. Međutim, pripisivost postoji i kada su u pitanju *de facto* organi države, odnosno one osobe ili subjekti „koji faktički postupaju kao organi države, čak i ukoliko nisu tako klasificirani po unutrašnjem pravu države.“⁵⁰

6. Odgovornost države

Ukoliko se temeljem primarnih pravila međunarodnog prava utvrdi povreda međunarodne obaveze države, a temeljem sekundarnih pravila međunarodnog prava utvrdi pripisivost takvog kršenja državi, nastaje međunarodno protupravno djelo države koje „povlači međunarodnu odgovornost države“⁵¹, odnosno odgovornost države po međunarodnom pravu za navedeno djelo koja je isključivo objektivne naravi, dakle, bitno je *činjenje* međunarodnog protupravnog djela. Odgovornost države u ovom smislu nije subjektivne naravi, odnosno prilikom njenoga utvrđivanja ne ispituje se subjektivni element, *i.e.* odnos države spram učinjenoga djela, s obzirom da u teoriji postoji većinsko gledište da država ne posjeduje subjektivne attribute krivične odgovornosti.

Država, u navedenom smislu, odgovora samo za djela koja su u vezi s njenim „svojsvom nosioca suverenosti, tj. s onim djelatnostima koje se vrše *iure imperii*.“⁵² Država je, dakle, odgovorna za djela i pripadnika sigurnosnih snaga i najviših državnih zvaničnika, neovisno o njihovom položaju ili činu,⁵³ ukoliko djeluju u službenom kapacitetu.

⁴⁹ Supra note 28, 199.

⁵⁰ Supra note 8, 37.

⁵¹ Član 1. Pravila o odgovornosti države.

⁵² Supra note 29, 358.

⁵³ General Claims Commission, Gertrude Parker Massey (Sjedinjene Američke Države vs. Meksiko), Odlu-

Pojedini stručnjaci, kao jedan od *konstitutivnih* elemenata odgovornosti države za međunarodno protupravno djelo, naznačuju postojanje štete⁵⁴ (materijalna ili nematerijalna) koja mora biti nanesena drugom subjektu međunarodnog prava.⁵⁵ Međutim, za nastanak odgovornosti države nije prijeko potrebno da je šteta počinjena. Šteta, kao uslov nastanka odgovornosti države, nije spomenuta u Pravilima o odgovornosti države. No, ostaje dužnost svake države shodno članu 31, stavu 1. Pravila da „u cjelosti ispravi štetu prouzročenu međunarodno protupravnim djelom.“ Iako se šteta *ex officio* ne pominje u Pravilima, *a priori* se pretpostavlja da svako međunarodno protupravno djelo, bilo da se ono sastoji od činjjenja (kršenja međunarodne obaveze) ili nečinjenja (propuštanja ispunjenja međunarodne obaveze ili postupanja po međunarodnoj obavezi) *nanosi* štetu nekom drugom subjektu međunarodnog prava. S ovim u vezi postavlja se pitanje mora li obavezno postojati kauzalna veza između protupravnoga djela koje je počinjeno i nastale štete?

Dakle, odgovornost države treba postojati uvijek kada se prekrši međunarodno pravo, bez obzira na to da li je kao posljedica tog kršenja nastupila šteta.⁵⁶ Z. Vučinić navodi stajalište P. Reutera „da je svako kršenje međunarodnog prava akt njegove povrede, a da stepen pričinjene štete može biti odlučujući faktor samo kod određivanja visine njene naknade, ali da nije ni od kakve pomoći u određivanju da li je subjektivno pravo druge države povređeno.“⁵⁷

U pogledu međunarodne odgovornosti država, ističemo da je nužna diferencijacija između *nastanka* međunarodne odgovornosti i njenoga *utvrđivanja*. Kada država učini međunarodno protupravno djelo otuda nastaje njena međunarodna odgovornost. Međutim, pošto je međunarodno javno pravo ujedno i institucionalno pravo, to znači da se takva odgovornost države mora institucionalno i utvrditi.⁵⁸ Odnosno, da se ona utvrdi

ka, 15. april 1927. Pogledati u Reports of International Arbitral Awards, vol. IV, 155.

⁵⁴ U suvremenom međunarodnom javnom pravu štetu ne treba isključivo shvatiti kao *povredu prava* nekog subjekta međunarodnog prava. Šteta nastaje i neizvršenjem međunarodne obaveze subjekta međunarodnog prava.

⁵⁵ Ovo stajalište nalazimo i u starijoj i novijoj literaturi: J. Andrassy, 359; M. Kreća, 208. Louis Le Fur, francuski teoretičar međunarodnog prava, koji je djelovao u prvoj polovini XX stoljeća, također zastupa tezu da je postojanje štete uslov koji je potreban za međunarodnu odgovornost države. „Povreda prostog interesa nije dovoljna da bi se imalo pravo tužbe.“ (L. L. Fur, Međunarodno javno pravo, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2010, 310). S druge strane, V. Đ. Degan je na stanovištu da šteta nije konstitutivni element međunarodnog protupravnog djela države. (V. Đ. Degan, 388).

⁵⁶ Supra note 10, 437.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Dešava se da međunarodna odgovornost države nastane, ali ne bude utvrđena, jer pitanje utvrđivanja odgovornosti niko zvanično nije pokrenuo. Ovo nazivamo šutnjom u međunarodnom javnom pravu.

na tačno propisan način i temeljem propisane procedure s ciljem izbjegavanja arbitrarnosti, kao i s ciljem konstantnoga jačanja stope izvršenja u međunarodnom pravu. S tim u vezi razlikujemo dva načina utvrđivanja odgovornosti države. Prvi je pravni (*de iure*) način utvrđivanja međunarodne odgovornosti države od strane međunarodnih sudova i tribunala provođenjem tačno utvrđenoga sudskoga ili arbitražnoga postupka, a drugi je politički (*de facto*) način njenoga utvrđivanja od strane izvršnih i/ili zakonodavnih organa međunarodne organizacije. I pravni i politički način utvrđivanja odgovornosti mogu imati dvojak karakter u pogledu posljedice. S ovim u vezi razlikujemo deklarativno utvrđivanje od konstitutivnog utvrđivanja međunarodne odgovornosti države koje proizvodi određene političke ili pravne međunarodne posljedice po državu povrediteljicu⁵⁹.

U pogledu odnosa država, odnosno cjelokupne međunarodne zajednice prema onoj državi koja krši međunarodnu obavezu koja proističe iz imperativne norme općeg međunarodnog prava (takve međunarodne obaveze su najčešće *erga omnes* naravi), Pravila u članu 41. stav 1. predviđaju da će države surađivati kako bi, koristeći zakonita sredstva, privede kraju bilo koje ozbiljno kršenje međunarodne obaveze *erga omnes* naravi od strane neke države.

7. Izvršenje u međunarodnom pravu

Pod izrazom izvršenje u međunarodnom pravu, po autorovom sudu, podrazumijeva se *potpuno i u dobroj vjeri implementiranje odnosno provođenje odluka ili odredaba od strane adresata na koji se odluka odnosi ili ugovora koji je potpisao ili pristupio*. S tim u vezi, potrebno je razlikovati izvršenje međunarodnih odluka od međunarodnih ugovora. Da bi se jedna odluka mogla izvršiti traži se ispunjenje najčešće dva kumulativna uvjeta: (1) odluka mora biti donijeta od strane međunarodnim pravom predviđenog organa; (2) odluka mora biti provodiva, dakle, sadržina odluke ne smije biti takva da ju određena država sa svojim kapacitetima i ograničenjima ne može provesti u razumnome roku. U pogledu međunarodnih ugovora, prevashodno se traži da je jedna država po međunarodnom pravu obavezana na njegovo potpuno ili djelimično izvršenje.

Predmet našeg istraživanja, kako je navedeno u uvodnim napomenama, je izvršenje odluka međunarodne organizacije UN koje nisu internog karaktera, kao i izvršenje međunarodnih ugovora. Izvršenje odluka inter-

⁵⁹ Otuda proizilazi da deklarativno utvrđivanje odgovornosti države u međunarodnom pravu ne proizvodi međunarodne posljedice u smislu sankcija po državu povrediteljicu.

nog karaktera UN zavisi prevashodno od organa ove organizacije, „dok je u drugim slučajevima u rukama organizacije [UN] usredsređeno samo odlučivanje, a izvršavanje zavisi od adresata“⁶⁰, prvenstveno od države na koju se odluka odnosi. Ovo stoga što UN nemaju svoj izvršni aparat, pa se prvenstveno koriste organima država članica.⁶¹

No, činjenica jeste da UN imaju sistem prinude i sankcija koji nije toliko kompaktan i dosljedan kao u unutrašnjem pravnom sistemu države. U državi je sistem prinude i sankcija nedvojbeno precizniji i sređeniji. U međunarodnopravnom poretku radi se o centraliziranom odlučivanju (UN) i decentraliziranom izvršenju odluka. U ovom poretku UN, odnosno države članice, rukovode se primarno svojim međunarodnim interesima, koji su izuzetno vidljivi i prisutni u ovoj oblasti međunarodnog javnog prava. S tim u vezi ističemo da se ni unutrašnje/nacionalno pravo države ne provodi dosljedno i potpuno na sve građane/državljanke jedne države. Dakle, iluzorno bi bilo očekivati da međunarodno pravo i trenutni međunarodnopravni poredak budu dosljedni i izuzeti od bitnosti međunarodnih interesa i međunarodnih odnosa, ali također bi bilo iluzorno očekivati da se odluke UN ne provode od država, jer bi u tom slučaju bilo dvojbe o kredibilitetu i značaju, odnosno važnosti ove organizacije, posebno u pogledu kada jedna država krši svoju međunarodnu obavezu, čime čini međunarodno protupravno djelo.

U pogledu izvršenja, a shodno ciljevima rada, ističemo primarno odluke suda/tribunala kao organa UN. Član 94. stav 1. Povelje UN predviđa da svaki član UN izvršava odluku ICJ ukoliko je strana u postupku. Nadalje, ako bilo koja strana u međunarodnom sporu, koji je iznijen pred ICJ, ne izvrši međunarodnu obavezu iz presude kao odluke Suda, druga strana se temeljem člana 94. stava 2. Povelje UN može obratiti Vijeću sigurnosti UN. Ovaj organ može dati, temeljem iste odredbe, preporuku ili odlučiti o mjerama koje bi trebalo poduzeti da presuda bude izvršena. To znači, kako primjećuje V. Đ. Degan, da Vijeće sigurnosti UN nije nikakav izvršni organ presuda Suda po službenoj dužnosti. Iz detaljnog čitanja navedenoga člana Povelje UN zaključuje se da Vijeće sigurnosti UN nema obaveznu nadležnost u ovom smislu, s obzirom da se u tekstu odredbe koristi glagol *moći* (*eng. may*), što znači da je na Vijeću sigurnosti UN diskreciona ocjena o postojanju potrebe za reagiranjem, te ako odluči usvojiti odluku, postavlja se pitanje da li će ona biti usvojena temeljem Glave VI ili Glave

⁶⁰ V. Dimitrijević/O. Račić, *Međunarodne organizacije*, 2. izm. i dop. izd., Savremena administracija, Beograd 1978, 194.

⁶¹ *Ibid.*

VII Povelje UN, jer postoji velika razlika u pogledu *pravnoga domašaja* odluka Vijeća sigurnosti UN koje se donose na osnovu ova dva poglavlja Povelje UN.⁶²

Naime, odluke Vijeća sigurnosti UN temeljem Glave VI Povelje UN načelno ne predstavljaju obavezujuće odluke ovog organa UN te se smatraju preporukama u pogledu njihova utjecaja. No, sve odluke Vijeća sigurnosti UN koje se usvajaju temeljem Glave VII Povelje UN imaju obavezujući karakter i moraju u cjelosti biti izvršene od strane adresata, čemu svjedoči i član 25. Povelje UN: „Članovi Ujedinjenih nacija suglasni su da prihvate i izvršavaju odluke Vijeća sigurnosti u skladu s ovom Poveljom.” „Ako Vijeće sigurnosti [UN] čak i usvoji odluku o mjerama za izvršenje presude, ta odluka ne mora nužno biti zasnovana na Glavi VII Povelje [UN], te stoga može biti prosta preporuka parničnim stranama.”⁶³ Međutim, Vijeće sigurnosti UN mora biti, ako ne pravno, ono bar u političkoj i moralnoj obavezi, dakle snagom svoga autoriteta, s obzirom da su ICJ i Vijeće sigurnosti UN jedni od glavnih organa UN, poštivanja i, ukoliko dođe do neizvršavanja obaveze iz presude Suda, reagiranja s ciljem potpune provedbe/izvršenja jedne presude. Autoritet izvršenja presude Suda mora imati i sam Sud, jer, kako primjećuje V. Đ. Degan, konačni autoritet svakog pravnog iskaza leži u većoj ili manjoj uvjerljivosti motiva i argumenata koje je u njegovu podršku naveo Sud.⁶⁴

U pogledu izvršenja presude⁶⁵ ICJ, ističemo da su dva člana Predsjedništva BiH Haris Silajdžić i Željko Komšić 18. juna 2007. uputili zvanično pismo Generalnom sekretaru UN Ban Ki-moonu, u kojem su tražili da UN izvrše presudu ICJ i anuliraju rezultate genocida u Bosni i Hercegovini.⁶⁶ Haris Silajdžić je tom prilikom kazao da su UN i njegova tijela odgovorni za izvršenje presude, ali da iz ove organizacije nije bilo reakcija do sada. Željko Komšić je smatrao da je to „ako ne politička, onda moralna obaveza”⁶⁷ UN. Tadašnji predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Nebojša Radmanović, nije potpisao ovo pismo i javno je osudio ovakav vid korespondencije s najvišim međunarodnim institucijama.⁶⁸ No, iz UN stiže odgovor da Generalni sekretar Ban Ki-moon ne namjerava odgovarati na

⁶² Šire o ovome u: E. Omerović, „Presuda Međunarodnog suda pravde: mogućnost obnove postupka i rasprava pred Vijećem sigurnosti UN-a“, *Znakovi vremena*, 39/40, vol. 11, Sarajevo 2008, 126-135.

⁶³ V. Đ. Degan, 786.

⁶⁴ *Ibid.*, 788.

⁶⁵ Predmet *Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore* koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (R BiH vs. SRJ) od 26. februara 2007.

⁶⁶ *Oslobođenje*, 21.704, od 19. juna 2007., 3.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Nezavisne Novine*, br. 3221, od 28. jula 2007., 5.

ovo pismo, s obzirom da ga nisu potpisala sva tri člana Predsjedništva BiH, te on kao takav ne predstavlja zvaničan dopis Predsjedništva Bosne i Hercegovine, odnosno države Bosne i Hercegovine. Nedugo zatim, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Haris Silajdžić odlučuje ponovno poslati pismo UN u kojem je izjavio kao jedini potpisnik pisma: "Koristim ovu priliku da Vas srdačno podsjetim da namjera tog pisma nije bila da ishoduje specifičan odgovor, već da skrene Vašu pažnju na međunarodnopravne obaveze koje međunarodna zajednica ima prema BiH".⁶⁹ UN ni tada nisu reagirale shodno željenom pravcu iz navedenih pisama.

Ovdje do izražaja dolazi pitanje unutrašnjeg uređenja Bosne i Hercegovine i činjenice da se Predsjedništvo BiH, prema Ustavu BiH⁷⁰, sastoji od tri člana, od kojih je jedan predsjednik, a druga dva članovi. Također, Ustav BiH kada govori o ovlaštenjima Predsjedništva BiH koristi termin: „Predsjedništvo će imati nadležnost”⁷¹, a ne njegovi članovi u pojedinim oblastima.

U vezi s izvršenjem međunarodnog ugovora, referiramo na odredbe Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. i to poglavito na načelo ugovornoga prava *pacta sunt servanda*, kao i na izvršavanje međunarodnog ugovora *bona fidae (in good faith, u dobroj vjeri)*. Preambula Konvencije konstatira, *inter alia*, da su „principi slobodnog pristanka i dobronamjernosti i pravilo *pacta sunt servanda* općepriznati“. Član 26. ove Konvencije navodi da „svaki ugovor na snazi vezuje članice i one treba dobronamjerno da ga izvršavaju“, dok naredni član Konvencije navodi da „jedna članica ne može se pozvati na odredbe svog unutrašnjeg prava da bi opravdala neizvršavanje ugovora“. S ovim u vezi, a s obzirom na ciljeve rada, ističemo vremensko važenje ove Konvencije. Odredbe *ratione temporis* sadržane su u članu 4. Konvencije: „[...] ona se primjenjuje jedino na ugovore što ih države sklope nakon njezina stupanja na snagu za te države.“ No, kako ističe V. Crnić-Grotić, ova odredba nikada nije imala apsolutni karakter i u sudskoj praksi se Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora primjenjivala i na ugovore koji su bili mnogo stariji od ove Konvencije, u dijelu u kojem je izražavala običajno međunarodno pravo,⁷² s obzirom da ova Konvencija predstavlja upravo kodifikaciju običajnog prava međunarodnih ugovora, te se njezina pravila mogu primjenjivati i na one države koje je nisu ratificirale. Slijedom iznesenoga, odredbe Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora zasigurno se

⁶⁹ Prenijeto u Nezavisnim Novinama, br. 3224, od 31. jula 2007., 4.

⁷⁰ Član V. Ustava BiH.

⁷¹ Član V. 3. Ustava BiH.

⁷² V. Crnić-Grotić, *Pravo međunarodnih ugovora*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2002, 78.

mogu primjenjivati i na Konvenciju o genocidu, kao i na konvencije iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava.

Ako Vijeće sigurnosti UN usvaja i donosi odluke temeljem Glave VII Povelje UN, onda UN mora biti spreman i imati dobro razrađen i koncept i mehanizam prinude, odnosno sankcije. Načelno, sankcije u međunarodnom pravu se dijele na političke i pravne, odnosno na one koje imaju političku prirodu i na one koje imaju pravnu prirodu i izriču se po završetku sudskoga ili arbitražnoga postupka. Politička sankcija se definira kao *mjera prinude s ciljem izvršenja određene odluke ili međunarodne obaveze*. Takva mjera prinude, prema autoru, mora biti (1) zakonita; (2) institucionalna; (3) opravdana; (4) cjelishodna; (5) proporcionalna obavezi; (6) proporcionalna kršenju obaveze; (7) neophodna; (8) provodiva. Dakle, mjera prinude mora biti zakonita, što znači da mogućnost izricanja prinudne mjere od strane jedne međunarodne organizacije, naročito UN, mora biti predviđena u izvorima međunarodnog prava, odnosno u osnovnim dokumentima tih organizacija s ciljem sprečavanja arbitrarnosti. Institucionalnost predstavlja zahtjev da se mjera izriče, od strane subjekta međunarodnog prava, u tačno utvrđenome postupku. Opravdanost se ogleda u zahtjevu za legitimnošću mjere. Mjera mora biti cjelishodna, što znači da ona mora biti sredstvo u postizanju određenoga cilja. Mjera prinude, nadalje, mora biti proporcionalna odnosno srazmjerna kako međunarodnoj obavezi koju ima odnosna država, tako i aktima kršenja takve obaveze. I u konačnici, mjera prinude, kao politička sankcija koja se najčešće upućuje državi, ima zahtjev da bude neophodna kao takva u datome trenutku, kao i da sadržina takve mjere bude provodiva.

Vijeće sigurnosti UN, prema Povelji UN i svojoj diskrecionoj ocjeni, optira s vrlo širokim dijapazonom prinudnih mjera⁷³ s ciljem izvršenja određene međunarodne odluke, odnosno ispunjenja međunarodne obaveze. Navedene sankcije, posebno kada su svojim sadržajem, *per se*, protupravne jer povrjeđuju neko subjektivno pravo prekršitelja (tzv. „protumjere“), moraju svoje pravno uporište naći u sekundarnoj normi međunarodnog prava, koja će ih odobriti kao reakciju na protupravni čin države, bilo da je ona sadržana u „ustavu“ međunarodne organizacije ili je dio općeg međunarodnog prava.⁷⁴ No, u stalnome vidu treba imati spoznaju da je mirni način rješavanja bilo kojega međunarodnog spora od prijekne potrebe kako bi se sačuvala važnost načela i pravila međunarodnog prava. Na

⁷³ O vrsti sankcija međunarodne organizacije koja može biti uperena prema državi pogledati u: D. Lapaš, *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu i Narodne novine d.d, 2008, 128.

⁷⁴ *Ibid*, 129.

ovom tragu je jačanje medijacijskih ovlasti Generalnog sekretara UN⁷⁵ i njegova sve veća uloga u odnosu na predmet našega rada.

Pravne sankcije u teoriji odgovornosti države za kršenje međunarodne obaveze razumiju se kao (pravne) posljedice odgovornosti države, odnosno činjenja međunarodnog protupravnog akta.⁷⁶ Pravne sankcije naročito predstavljaju reparaciju, koja obuhvata restituciju (od kojih je posebna vrsta restitucije povrat u prijašnje stanje (*restitutio in integrum*), kompenzaciju, kao primarne ili glavne sankcije i satisfakciju (zadovoljenje), kao sekundarnu ili supsidijarnu sankciju.⁷⁷

U pogledu nadzora nad izvršenjem odluka međunarodne organizacije, odnosno ispunjenja međunarodne obaveze države na osnovu međunarodnog ugovora, sadašnja praksa međunarodnih organizacija obuhvata nekoliko mjera. Nadzor u ovom smislu se prvenstveno provodi u obliku traženja redovnog ili periodičnog/specijalnog izvještaja od strane nadležnoga organa države adresata. No, u slučaju sumnje u vjerodostojnost izvještaja, međunarodna organizacija može se poslužiti s drugim metodama prikupljanja podataka o određenome predmetu, kao što su ispitivanje svjedoka, putem nepristrasnih promatračkih misija ili anketnih komisija, koje će biti odaslane u odnosnu državu radi pribavljanja izvora i sačinjavanja izvještaja koji će se podnijeti odnosnoj međunarodnoj organizaciji i na osnovu kojeg će se odlučiti o eventualnoj primjeni određenih mjera.

8. Pravni osnovi (izvori) međunarodne obaveze izručenja optuženika Ratka Mladića

8.1. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.

UN Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida usvojila je, u sadašnjem tekstu i obimu, Generalna skupština UN Rezolucijom 260 (III) A dana 9. decembra 1948. Za predmetnu međunarodnu obavezu članovi I i IV su od krucijalne važnosti. Član I Konvencije glasi: „Ugovorne strane potvrđuju da je genocid, bilo da je izvršen u vrijeme mira ili rata, zločin po međunarodnom pravu, i obavezuju se da će ga spriječiti i kazniti“, dok se član IV Konvencije odnosi na kažnjavanje pojedinaca: „Osobe koje su počinile genocid ili bilo koje drugo djelo taksativno navedeno u članu III bit će kažnjene, bilo da su državni rukovodioci, javni zvaničnici ili fizičke osobe.”

⁷⁵ A. L. Bennett/J. K. Oliver, *Međunarodne organizacije*, Politička kultura, Zagreb 2004, 128.

⁷⁶ U tom smislu: P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7th revised ed, Routledge, London - New York 1997, 269-271.

⁷⁷ Tako: Pravila o odgovornosti država, Dio drugi, Odjeljak II, članovi 34-39.

Na osnovu navedenih odredaba Konvencije o genocidu, država Srbija je neizručivanjem optuženika Ratka Mladića ICTY, optuženika koji je, *inter alia*, bio optužen i za zločin genocida, izravno kršila navedene članove Konvencije u periodu od 25. jula 1995. (kada je prva Optužnica protiv Ratka Mladića potvrđena) do 26. maja 2011. (kada su srbijanske državne sigurnosne snage izvršile njegovo uhićenje, država Srbija je provela ekstradicijski postupak i prebacila optuženika u pritvorsku jedinicu ICTY u Scheweningenu).

Da bi jedna država, potpisnica Konvencije o genocidu, kršila članove I i IV, potrebno je da nekoliko određenih elemenata bude kumulativno ispunjeno. Prije svega, (1) potrebno je da država zna ili može znati, ili bi trebala znati o lokaciji, odnosno mjestu na kojem se nalazi optuženik za genocid; (2) da se takva osoba nalazi na teritoriji države; (3) i da država na tom dijelu teritorija vrši efektivnu kontrolu i vlast. Prvi element je subjektivne naravi, dok su ostala dva elementa objektivno određena. Kršenje obaveze kažnjavanja osoba za genocid u svom obimu ima pasivno ponašanje države, odnosno država krši međunarodnu obavezu svojim nečinjenjem, *i.e.* propuštanjem dužnog činjenja koja se manifestira u suradnji države s međunarodnim sudskim tijelom.

Kako bi nastavili dublju analizu, neophodno je navesti član VI Konvencije o genocidu: „osobama koje su optužene za genocid ili neko drugo djelo, taksativno navedeno u članu III, sudit će nadležni sud države na čijoj je teritoriji djelo počinjeno ili međunarodni krivični sud koji ima nadležnost u odnosu na ugovorne strane koje su prihvatile njegovu nadležnost.“ Ovo „podrazumijeva da će uhapsiti osobe optužene za genocid, a koje se nalaze na njihovoj teritoriji – čak i onda kada je zločin koji im se stavlja na teret izvršen izvan te teritorije – i da će ih, ukoliko se ne pokrene krivični postupak protiv njih pred vlastitim sudovima ugovornih strana, izručiti radi suđenja nadležnom međunarodnom sudu.“⁷⁸ Pažljivim čitanjem člana VI Konvencije nameću se četiri vrlo važna pitanja koja zahtijevaju odgovor. Da li je nacionalni sud Srbije mogao samostalno provesti krivični postupak protiv optuženika ili je Srbija bila u obavezi izravno izručiti optuženika *ad hoc* sudskom organu UN čije je tužilaštvo i podiglo optužnicu? Može li ICTY predstavljati međunarodni krivični sud u smislu navedene odredbe Konvencije o genocidu? Da li se ICTY može smatrati sudom koji ima nadležnost u odnosu na Srbiju? I naposljetku, da li je Srbi-

⁷⁸ ICJ, Spor koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948 (*Republika Bosna i Hercegovina vs. Savezna republika Jugoslavija*), Presuda, 26. februar 2007, par. 443.

ja prihvatila nadležnost ICTY u smislu konvencijskih odredaba? No, da bi dali iscrpan znanstveni odgovor na ova pitanja, potrebno je dati odgovor na sljedeće vrlo važno pravno pitanje: da li je SRJ u vremenskom periodu od 1992. (disolucija SFRJ) do 2000. (njenoga prijema u OUN) bila uopće obavezana odredbama Konvencije o genocidu, s obzirom da u to vrijeme nije bila članica OUN i s obzirom da je Konvencija o genocidu usvojena od Generalne skupštine UN? I, s ovim u vezi, da li je temeljem ovoga pravnoga osnova, SRJ mogla imati međunarodnu obavezu suradnje s ICTY kao međunarodnim krivičnim sudom u smislu člana VI Konvencije o genocidu?

Najprije valja ustvrditi da Konvencija o genocidu predstavlja kodifikaciju pravila koja se vezuju za jedan međunarodni zločin, jer se Konvencijom ovo djelo pravno definira u međunarodnom pravu, te tako formalnopravno postaje međunarodnim zločinom *stricto sensu*. Drugo, kako je ranije u radu naznačeno, Konvencija o genocidu sadrži imperativne norme u međunarodnom pravu (*ius cogens*) koje ne podliježu derogaciji. Treće, norme Konvencije djeluju prema svima (*erga omnes*), što znači da djeluju prema svim državama svijeta, neovisno da li je država članica OUN. Četvrto, za djelo genocida međunarodna zajednica država predviđa *univerzalnu nadležnost* u međunarodnom pravu u smislu krivičnoga procesuiranja počinitelja ovoga djela.

Peto, bivša SFRJ je Konvenciju o genocidu potpisala, te 29. augusta 1950. deponirala svoj ratifikacioni instrument u OUN bez stavljanja rezerve. Šesto, Skupština SRJ je dana 27. aprila 1992, prilikom proglašenja SRJ, usvojila Deklaraciju u kojoj se, *inter alia*, navodi: „SRJ, nastavljajući državni, međunarodnopravni i politički subjektivitet SFRJ, striktno će poštivati sve obaveze koje je na međunarodnom planu preuzela SFRJ.“⁷⁹ Sedmo, iz prethodnoga se jasno vidi da je SRJ svojim unilateralnim aktom, svojom jednostranom izjavom volje u međunarodnom pravu, koja pravno obavezuje ukoliko su ispunjeni određeni uvjeti, izrazila jasnu i nedvojbenu javnu i zvaničnu namjeru da ostane obavezana svim međunarodnim ugovorima čija je strana bila bivša Jugoslavija. No, i pored toga što jednostrana izjava volje proizvodi pravne posljedice u međunarodnom pravu, jer znači nastanak međunarodne obaveze⁸⁰, u ovome konkretnome predmetu to nije

⁷⁹ Član 1. stav 1. Deklaracije predstavnika naroda Republike Srbije i Republike Crne Gore od 27. aprila 1992, A/46/915 od 7. maja 1992. Također, vidjeti Izdvojeno mišljenje sudije Tomka (par. 31), kao i Izdvojeno mišljenje sudije Mahiou (par. 26-36) u predmetu: supra note 3.

⁸⁰ Jednostrani pravni akt (države) u međunarodnom općenju predstavlja jasno i nedvosmisleno izražavanje pravno relevantnoga interesa države. Takav akt države predstavlja (istina izuzetno) formalni izvor međunarodnog prava, jer *proizvodi* međunarodne posljedice po odnosnu državu, *ie* iz takvoga akta *nastaje* među-

slučaj, s obzirom da međunarodna zajednica država, odnosno OUN, te ICJ, nisu priznali SRJ status nastavljača, odnosno status države sljednice SFRJ. Država SRJ je tretirana u međunarodnom pravu kao nova država, nastala temeljem disolucije SFRJ, kao i ostale države s prostora SFRJ koje su nastale na ovaj način. Obavezanost SFRJ Konvencijom o genocidu od 1992. do 2000. valja tražiti, u ovom smislu, u odredbama Bečke konvencije o sukcesiji država u oblasti ugovora iz 1978. (Bečka konvencija iz 1978), s obzirom da ovdje govorimo o *sukcesiji* država u pogledu Konvencije o genocidu. Član 34. Bečke konvencije iz 1978. u stavu 1. predviđa: „kada se dio ili dijelovi teritorija neke države odvajaju da bi se obrazovala jedna ili više država, bez obzira da li ili ne država prethodnica nastavlja postojati: a) svi ugovori koji su bili na snazi u vrijeme sukcesije država u odnosu na cjelokupni teritorij države prethodnice i dalje ostaju na snazi u odnosu na svaku tako nastalu državu sukcesora.“ Dakle, SRJ nije mogla biti obavezana Konvencijom na osnovu nastavljanja međunarodnopravnoga subjektiviteta SFRJ, nego isključivo po osnovu sukcesije *ipso iure*.

8.2. ICTY⁸¹

ICTY je svoju nadležnost izravno dobio od Vijeća sigurnosti UN, koje je Rezolucijom 808 (1993) od 22. februara 1993. preliminarno odlučilo da oformi Međunarodni krivični tribunal s ciljem gonjenja osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava izvršena na teritoriju bivše SFRJ. ICTY⁸² svoju potpunu formalnopravnu potvrdu dobio je tri mjeseca kasnije, temeljem Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 827 (1993) od

narodna obaveza države. Iz ovoga slijedi da postoje četiri osnovne karakteristike jednostranog pravnog akta države ukoliko se njime želi stvoriti osnov za nastanak međunarodne obaveze. Prva je da se akt donosi od strane i u ime države, druga je da takav akt mora biti izražen, odnosno donesen na jasan i nedvosmislen način u smislu nastanka međunarodne obaveze, treća karakteristika je da se akti donose temeljem pravila unutrašnjeg pravnog poretka koji reguliraju procedure njegova donošenja i, naposljetku, četvrta karakteristika je da se, u pogledu ocjene djelovanja pravnoga akta, akcent stavlja na njegovu sadržinu, a ne na proceduru njegova donošenja.

⁸¹ Šire o ICTY pogledati u: E. Omerović, „Utvrđivanje odgovornosti Ujedinjenih nacija kroz prikaz pojedinih aspekata djelovanja u i prema Bosni i Hercegovini u periodu 1991 – 1995“, *Korak*, 19, Sarajevo 2010, 108-140.

⁸² Pretečom Međunarodnog krivičnoga tribunala za bivšu Jugoslaviju može se smatrati Komisija eksperata za istraživanje i sakupljanje dokaza o teškim kršenjima Ženevskih konvencija i drugih kršenja međunarodnog humanitarnoga prava u sukobu u bivšoj Jugoslaviji, koja je osnovana Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN 780 (1992) od 6. oktobra 1992. Ova Komisija je predstavljala prvi korak međunarodne zajednice država da ustanovi jedno međunarodno sudsko tijelo za istraživanje kršenja međunarodnog humanitarnoga prava na prostoru bivše SFRJ, izuzev Slovenije, od završetka rada Međunarodnog vojnoga tribunala u Nürnbergu. (Više o radu Komisije eksperata, koja je u široj javnosti poznatija pod imenom Bassiounijeva komisija, po Cherifu Bassiouniju, koji je bio njezin predsjednik, vidjeti u: C. Bassiouni et al, „Historijat Ekspertne komisije Ujedinjenih nacija“, 669-679, u *Genocid u Bosni i Hercegovini 1991 – 1995*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i drugi, Sarajevo 2007).

25. maja 1993. kao *ad hoc* tribunal za procesuiranje optuženih za teška kršenja međunarodnog humanitarnoga prava na području bivše Jugoslavije od 01. januara 1991. U Preambuli ove rezolucije je izražena „uzbuna zbog kontinuiranih izvještaja o rasprostranjenim i flagrantnim kršenjima međunarodnog humanitarnoga prava koje se izvršava na teritoriju bivše Jugoslavije, posebno u Republici Bosni i Hercegovini, uključujući izvještaje o masovnim ubistvima, masovnom, organiziranom i sistematičnome zatočenju i silovanju žena, kao i nastavku prakse „etničkoga čišćenja“, uključujući pripajanje i držanje teritorije.“ Vijeće sigurnosti u tekstu navedene rezolucije nadalje „odlučuje da će sve države u potpunosti surađivati s međunarodnim Tribunalom i njegovim organima u suglasnosti sa ovom rezolucijom i Statutom međunarodnog Tribunala i da će stoga sve države poduzeti mjere potrebne prema svom nacionalnom pravu da implementiraju odredbe ove rezolucije i Statuta, uključujući obavezu država da udovolje zahtjevima za pomoći ili uhitbenim nalogima koje izdaje pretresno vijeće prema članu 29. Statuta.“ ICTY je utemeljen prema Glavi VII Povelje UN, odnosno u vrijeme kada je Vijeće sigurnosti UN odlučivalo o mjerama u slučaju prijetnje miru, povredama mira ili u slučaju agresije s ciljem uspostavljanja mira i sigurnosti.

Statut ICTY, kao njegov osnovni dokument, usvojen je 25. maja 1993. Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN 827 (1993). Kao tekst pretrpio je izmjene i dopune u narednih devet rezolucija koje će biti usvojene od istoga tijela UN, na osnovu Glave VII Povelje UN. Član 29. Statuta odnosi se na suradnju i pravosudnu pomoć: „(1) Države moraju surađivati s Međunarodnim sudom [ICTY] u istrazi i krivičnom gonjenju osoba optuženih da su počinile teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. (2) Države moraju, bez nepotrebnog odgađanja, udovoljiti svakom zahtjevu za pomoć ili nalogu koje je izdalo pretresno vijeće, što, između ostalog, uključuje sljedeće: (a) utvrđivanje identiteta i pronalaženje osoba; (b) uzimanje iskaza i dostavu dokaza; (c) uručenje dokumenata; (d) hapšenje ili pritvaranje osoba; (e) predaju ili dovođenje optuženih pred Međunarodni sud.“ Pravilo 58. Pravidnika o postupku i dokazima ICTY sadrži odredbu koja prikazuje odnos između međunarodnog i nacionalnoga prava u ovome smislu. „Obaveze sadržane u članu 29. Statuta imaju prevagu nad svim pravnim preprekama predaji ili dovođenju optuženog ili svjedoka na Međunarodni sud koje postoje u nacionalnom zakonodavstvu ili međunarodnim ugovorima o izručenju koje je potpisala dotična država.“⁸³ S ovim u vezi, nakon

⁸³ S tim u vezi, ICTY ima primat u odnosu na nacionalne sudove država svijeta. Praksa pokazuje da se ICTY do sada rijetko pozivao na ovakav status. Primjer pozivanja na prvenstvo u istragama i gonjenju svakako je predmet *Tužilaštvo vs. Duško Tadić*, kada je ICTY 1994. tražio da mu ovaj predmet ustupi Savezna republika

što su optužnice protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića potvrđene 24. jula, odnosno 16. novembra 1995, nalozi za uhićenje poslani su tadašnjoj SRJ, Republici Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj. S obzirom da optuženici nisu uhićeni u razumnome roku⁸⁴, ICTY je smatrao da države nisu izvršile nalog za uhićenje ili dovođenje, shodno Pravilu 59. Pravilnika o postupku i dokazima ICTY: „[...] (B) Ako u razumnom roku, nakon što je državi dostavljen nalog za uhićenje ili dovođenje, ne bude podnesen izvještaj o poduzetim mjerama, smatraće se da država nije izvršila nalog za hapšenje ili dovođenje i Sud, putem predsjednika, može o tome obavijestiti Vijeće sigurnosti.“ S tim u vezi, naloženo je podnošenje Optužnice od 25. jula 1995. Pretresnom vijeću ICTY na pregled u skladu s Pravilom 61. Pravilnika o postupku i dokazima ICTY (postupak u slučaju neizvršenja naloga o uhićenju optuženoga).

Dana 11. jula 1996. Pretresno vijeće ICTY potvrdilo je sve tačke obiju optužnica. Pretresno vijeće ICTY je u par. 86. Pregleda optužnica prema Pravilu 61. Pravilnika o postupku i dokazima ICTY u predmetu *Tužilaštvo vs. Radovan Karadžić i Ratko Mladić* „bilo zadovoljeno da postoji osnovana sumnja za vjerovanje da su djela iz optužnica bila planirana i naređena od strane optuženih ili, u najmanjem, da nisu bila spriječena ili kažnjena s njihove strane.“ Nadalje, što je za ovaj rad vrlo interesantno, ICTY zvanično *utvrđuje* da su Republika Srpska i SRJ (Srbija i Crna Gora) propustili surađivati sa Tribunalom.⁸⁵ Kako je ICTY ustvrdio u par. 98. „temeljem svih pravila Tribunala, administracija bosanskih Srba je obavezna surađivati s Tribunalom.“

U pogledu države Srbije (tadašnje SRJ) Pretresno vijeće ICTY u istome dokumentu, u par. 99. ustvrđuje da su optuženici bili na teritoriji ove države u nekoliko navrata. Tadašnji predsjednik ICTY, kako se konstatira, nekoliko je puta slao pisma tadašnjem predsjedniku Srbije, optuženiku Slobodanu Miloševiću, a U pogledu uhićenja i suradnje s Tribunalom. Kako se nadalje navodi u istom paragrafu, predsjednik ICTY, Antonio Cassese, je 22. maja 1996. uputio pismo predsjedniku Vijeća sigurnosti UN u kojem se ukazuje da, „uprkos prisustvu optuženika Ratka Mladića na sahrani generalu orđu ukiću 21. maja 1966. u Beogradu, vlasti Savezne repu-

Njemačka, čiji su državni organi već počeli s istragom zločina koje je navodno izvršio. Njemačka je bez odlaganja udovoljila tom zahtjevu i izručila optuženoga ICTY. (Više vidjeti u: A. Cassese, *Međunarodno krivično pravo*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd 2005, 410-414). Međutim, u vrijeme pisanja rada, ICTY sve više ističe važnost nacionalnih sudova u radu na predmetima ratnih zločina.

⁸⁴ ICTY, *Tužilaštvo vs. Radovan Karadžić i Ratko Mladić*, Nalog za pregled optužnice pred pretresnim vijećem (Pravilo 61. Pravilnika o postupku i dokazima), 18. juni 1996, 2.

⁸⁵ ICTY, *Tužilaštvo vs. Radovan Karadžić i Ratko Mladić*, Pregled optužnica prema Pravilu 61. Pravilnika o postupku i dokazima, Pretresno vijeće, 11. juli 1996, 54.

blike Jugoslavije nisu izvršile uhitbeni nalog“ ICTY, i time ispunile svoju međunarodnu obavezu. Navodimo da država Srbija nikada nije pozitivno odgovorila niti na jedan zahtjev/pismo upućenome s ICTY, u odnosu na ispunjavanje međunarodne obaveze kontinuirane suradnje iz ICTY, temeljem člana 29. Statuta ovog tribunala.

U skladu s prethodno napisanim, trebamo promatrati i Pravilo *7bis* Pravidnika o postupku i dokazima ICTY, koji se odnosi na nepoštivanje (međunarodnih) obaveza od strane države/a. Ukoliko se ICTY uvjeri da država krši ili neizvršava svoju međunarodnu obavezu, tada će predsjednik ICTY o tome izvijestiti Vijeće sigurnosti UN, upućivanjem pisma predsjedniku ovoga tijela, što smo i saznali *in concreto* u prethodnome paragrafu.

Vijeće sigurnosti UN se u odnosu na ICTY, u pogledu izvršenja i poštivanja presuda i odluka ovog tribunala, smatra krajnjim garantom, što se u jednoj mjeri razlikuje od uloge ovog tijela u odnosu na presude ICJ. Izvještavanje Vijeća sigurnosti UN kroz podnošenje izvještaja glavnog tužioca ICTY i informiranja od strane predsjednika ICTY, predstavlja vid *kontrole* koju Vijeće sigurnosti UN vrši prema svome supsidijarnome organu (ICTY), ali i prema svim državama članicama UN kada se radi o provođenju i izvršavanju odluka ovog organa UN, a koje su donesene po osnovu Glave VII Povelje UN.

8.3. Vijeće sigurnosti UN

Vijeće sigurnosti UN je, na osnovu Glave VII Povelje UN, vršilo i još uvijek vrši međunarodni nadzor u Bosni i Hercegovini kroz instituciju Ureda visokoga predstavnika međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, te vrši nadzor nad radom ICTY i, s tim u vezi, poziva države na suradnju s ovim tribunalom, *i.e.* izvršavanju svih zahtjeva i naloga pretresnog vijeća ICTY, shodno članu 29. Statuta ICTY,⁸⁶ ili „podvlači hitnu potrebu svim stranama da omoguće glavnom tužiocu međunarodnog Tribunala da brzo i efikasno prikuplja dokaze koji su potrebni Tribunalu da obavlja svoj zadatak.“⁸⁷

Vijeće sigurnosti UN, nakon što je predsjednik ICTY Antonio Cassese 11. jula 1996. obavijestio ovo tijelo o propustu tadašnje SRJ da ispuni svoje međunarodnopravne obaveze prema Tribunalu, usvaja Rezoluciju 1088 (1996) 12. decembra 1996. u kojoj, u tački 7. naglašava da „puna suradnja država i entiteta s međunarodnim Tribunalom uključuje, *inter alia*,

⁸⁶ Tačka 4. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1031 (1995) od 15. decembra 1995.

⁸⁷ Tačka 9. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1034 (1995) od 21. decembra 1995.

uhićenje zbog suđenja svih osoba koje su optužene od Tribunala, kao i osiguranje informacije koja će pomoći Tribunalu u istragama.“ Vijeće sigurnosti UN, nadalje, u tački 3. Rezolucije 1166 (1998) od 13. maja 1998. „[...] poziva sve države da u potpunosti surađuju s Međunarodnim sudom i njegovim organima u skladu s njihovim obavezama shodno Rezoluciji 827 (1993) [...]”. Vijeće sigurnosti UN „[...] Poziva sve države, posebno Srbiju i Crnu Goru, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, kao i Republiku Srpsku u Bosni i Hercegovini, da pojačaju suradnju s ICTY i pruže mu svu potrebnu pomoć [...].”⁸⁸ Vijeće sigurnosti UN nastavlja *pozivati* navedene države i u naknadnim rezolucijama.

U pogledu uhićenja Ratka Mladića, Vijeće sigurnosti UN je, naprimjer, u Rezoluciji 1931 (2010) od 29. juna 2010. u tački 3. „naročito *pozvalo* na uhićenje Ratka Mladića i Gorana Hadžića, kao i ostalih optuženika međunarodnog Tribunala.“ Kada je Vijeće sigurnosti UN pozivalo na uhićenje Ratka Mladića, ono se nije izravno obraćalo državi Srbiji, nego svim državama bivše Jugoslavije, donoseći rezoluciju koja se prema svome naslovu odnosi na, *ie* adresira ICTY. U vrijeme pisanja rada, posljednja donesena rezolucija ovoga tijela, a koja se odnosi na rad ICTY, je Rezolucija 1993 (2011) od 29. juna 2011, u kojoj u tački 3. Vijeće sigurnosti “ponovno potvrđuje potrebu suđenja osobama koje su optužene od strane ICTY i ponavlja svoj poziv svim državama, naročito državama bivše Jugoslavije, da intenziviraju suradnju i pruže svu potrebnu pomoć ICTY, a naročito poziva na uhićenje Gorana Hadžića,” koji je 20. jula 2011. uhićen na teritoriju Srbije i izručen ICTY dana 22. jula 2011.

U pogledu sankcija Vijeća sigurnosti UN prema državi Srbiji, naglašavamo da su one primjenjene, odnosno izrečene i upotrijebljene isključivo u vrijeme i u odnosu na međunarodni oružani sukob u Bosni i Hercegovini. Rezolucijom 757 (1992) od 30. maja 1992. nametnute su međunarodne sankcije SRJ zbog neuspjeha vlasti ove države, uključujući i JNA, da poduzmu efektivne mjere u svrhu ispunjavanja zahtijeva koji su postavljeni Rezolucijom 752 (1992). Međunarodne sankcije su nametnute u skladu s Glavom VII Povelje UN, dok su sve države članice UN pozvane da poštvaju odredbe Rezolucije, koja je vrlo detaljno razradila prirodu međunarodnih sankcija prema SRJ. Kako se oružani sukob nastavljao i kako je Vijeće sigurnosti UN bilo „duboko zabrinuto zbog prijetnji teritorijalnome integritetu Bosne i Hercegovine, koja, kao država članica UN, uživa prava predviđena Poveljom UN“ ovaj izvršno-politički organ usvaja

⁸⁸ Tačka 2. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1503 (2003) od 28. augusta 2003. Identično pozivanje država na suradnju s ICTY, Vijeće sigurnosti UN je iskazalo u tački 1. Rezolucije 1534 (2004) od 26. marta 2004.

Rezoluciju 787 (1992) od 16. novembra 1992. o proširenju sankcija prema SRJ, da bi navedene međunarodne sankcije, koje su u svome bitku bile uglavnom ekonomske naravi, ukinule, primjera radi, Sjedinjene Američke Države (SAD) s 1. decembrom 2003, koje su s ovim datumom odlučile u potpunosti normalizirati ekonomske odnose sa Srbijom i Crnom Gorom.⁸⁹ U pogledu UN, Vijeće sigurnosti je 1995. odlučilo suspendirati određene represivne mjere, koje su prethodno bile nametnute SRJ. Vijeće sigurnosti je, tako, usvajanjem Rezolucije 1003 (1995) od 5. jula 1995. odredilo djelimičnu suspenziju međunarodnih sankcija prema ovoj državi. Učinjeno je to i Rezolucijom 1015 (1995) od 15. septembra 1995. kada je odlučeno da se privremeno (do 18. marta 1996) suspendiraju mjere iz par. 1. Rezolucije 943 (1994) od 23. septembra 1994, koje su se odnosile na zatvaranje kopnene granice između SRJ i Republike Bosne i Hercegovine U pogledu svih roba izuzev hrane, medicinske opskrbe i odjeće za osnovne humanitarne potrebe.

Prema tome, država Srbija se, u vezi s prethodnim paragrafima, a u pogledu ispunjavanja svoje međunarodne obaveze uhićenja i izručenja optuženika Ratka Mladića ICTY, nalazila u kontinuiranom kršenju svih rezolucija Vijeća sigurnosti UN kojima je ovaj organ pozivao države bivše SFRJ, pa i državu Srbiju, na ispunjenje svojih međunarodnih obaveza suradnje s ICTY. No, Vijeće sigurnosti UN, temeljem Glave VII Povelje UN, nije *de facto utvrdilo* međunarodnu odgovornost države Srbije zbog kršenja navedene međunarodne obaveze, niti je naložilo primjenu srazmjernih sankcija ovoj državi.

8.4. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Na osnovu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1022 (1995) od 22. novembra 1995. pozdravljaju se naponi međunarodne zajednice da pomogne „stranama u sporu“ da postignu rješenje U pogledu oružanoga sukoba. Vijeće sigurnosti je pohvalilo odluke vlada Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i SRJ da konstruktivno učestvuju u neposrednim pregovorima u SAD, kako bi se postigao trajni mir u Bosni i Hercegovini. Vijeće sigurnosti je ovom rezolucijom, također, pozdravilo potpisivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Daytonski mirovni sporazum)⁹⁰ s pripadajućim aneksima, koji su navedene države pa-

⁸⁹ Pogledati šire u: E. Omerović, *supra note* 81.

⁹⁰ Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (kao i Ustav Bosne i Hercegovine) nisu nikada zvanično objavljeni u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine. Međutim, JP NIO Službeni list BiH 1996. objavljuje cjelovit dokument u vidu publikacije.

rafirale dan ranije u američkoj vojnoj bazi Wright Patterson kod Daytona, u saveznoj državi Ohio, a zvanično potpisale 14. decembra 1995. u Parizu. Dakle, strana potpisnica ovog međunarodnog sporazuma je i SRJ, današnja država Srbija.

U pogledu ovog dokumenta, za svrhu rada, navest ćemo tri odredbe. *Prva* predstavlja Preambulu Daytonskog mirovnog sporazuma, u kojoj se na kraju naznačuje da je SRJ, temeljem Sporazuma od 29. augusta 1995, ovlaštena „da u ime Republike Srpske potpiše dijelove mirovnoga plana koji se tiče Republike Srpske, uz obavezu da implementira sporazum koji je donesen striktno i posljedično.“ Pojašnjeno, ova odredba predstavlja međunarodno obavezivanje tadašnje SRJ da poduzme sve neophodne korake kako bi se osiguralo da Republika Srpska u potpunosti poštuje i da se pridržava obaveza koje su specificirane u Aneksima 1-A i 2 Daytonskog mirovnog sporazuma. Također, ova odredba tadašnju SRJ, a kasnije i državu Srbiju, stavlja u status *garanta* izvršavanja svih aspekata i odredaba Daytonskog mirovnog sporazuma od strane Republike Srpske. Pošto Republika Srpska nije država u međunarodnom pravu, odnosno nema međunarodnopravni subjektivitet, *i.e.* da može preuzimati međunarodne obaveze u svoje ime, otuda je država Srbija preuzela međunarodne obaveze proizišle iz Daytonškoga mirovnoga sporazuma u ime Republike Srpske. Iz ovoga proizilazi da nesuradnja Republike Srpske s ICTY *izravno pogađa* državu Srbiju koja krši svoju međunarodnu obavezu.⁹¹

Tako, u izreci Pregleda optužnica prema Pravilu 61. Pravidnika o postupku i dokazima ICTY, u predmetu *Tužilaštvo vs. Radovan Karadžić i Ratko Mladić* od 11. jula 1996, Pretresno vijeće ICTY je ustvrdilo „da postoje osnovane sumnje za vjerovanje da su Radovan Karadžić i Ratko Mladić izvršili djela za koja su oni optuženi u optužnicama izdatim 25. jula i 16. novembra 1995.“ i da „izdaje međunarodne uhiđbene naloge za optuženike Radovana Karadžića i Ratka Mladića.“ U konačnici, Pretresno vijeće ICTY konstatira da je došlo do odbijanja suradnje s Tribunalom od strane SRJ i Republike Srpske U pogledu uhićenja predmetnih optuženika i da se predsjednik ICTY poziva da o ovome izvijesti Vijeće sigurnosti UN.

Druga odredba Daytonskog mirovnog sporazuma, značajna za svrhu ovoga rada, predstavljena je u članu 9: „Strane će surađivati u potpunosti sa svim entitetima uključenim u implementaciji ovog mirovnog sporazuma [...] kao i povinovati se obavezama da surađuju u istrazi i gonjenju ratnih zločinaca i drugih kršenja međunarodnog humanitarnog prava.“⁹²

⁹¹ U tom smislu: *supra note* 83, 55 – 56, par. 100. i 101.

⁹² Potvrđeno Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN 1031 (1995).

Ova odredba, kao i prethodna, implicira da država Srbija međunarodnu obavezu izručenja optuženika Ratka Mladića *stječe* još 1995. S ovim u vezi, i Vijeće sigurnosti UN u svojim rezolucijama poziva strane⁹³ na poštivanje i implementaciju Daytonskoga mirovnoga sporazuma,⁹⁴ što se može shvatiti kao podsjećanje da su države potpisnice ovog sporazuma *preuzele međunarodne obaveze koje zahtijevaju svoje potpuno izvršenje bona fide*.⁹⁵ S ovim u vezi je i *treća* odredba Daytonskog mirovnog sporazuma, a to je član X Aneksa 1-A navedenoga sporazuma, koji je po svome duhu i tekstu vrlo sličan prethodnoj odredbi: „Strane će u potpunosti surađivati [...] uključujući Međunarodni tribunal za bivšu Jugoslaviju.“

8.5. Presuda ICJ

ICJ (Sud) je u Izreci Presude u predmetu *Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore*, koji se odnosi na primjenu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (*RBiH vs. SRJ*) od 26. februara 2007., s četrnaest glasova prema jedan,⁹⁶ utvrdio „da je Srbija prekršila svoju obavezu prema Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, pošto nije izručila Ratka Mladića, optuženoga za genocid i saučesništvo u genocidu, radi suđenja pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju i pošto na taj način nije u cjelosti surađivala s tim Tribunalom.“⁹⁷ Sud u par. 439 – 450 raspravlja o obavezi kažnjavanja genocida, dok ćemo se mi u ovome radu baviti isključivo pitanjem suradnje Srbije s ICTY u svjetlu izručenja optuženika.

Sud u par. 445. smatra da pojam „međunarodni krivični sud“, u smislu značenja člana VI Konvencije o genocidu, mora obuhvatiti sve one međunarodne krivične sudove osnovane nakon usvajanja Konvencije, s potencijalno univerzalnom nadležnošću u pogledu zločina genocida. Bilo bi suprotno suštini ove konvencijske odredbe, kako Sud u nastavku rezonira, da se pojam „međunarodni krivični sud“ tumači restriktivno kako bi se iz opsega ovoga pojma isključio jedan međunarodni tribunal, kakav je ICTY, osnovan, kako smo ranije naznačili, Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN na osno u Glave VII Povelje UN.

⁹³ Pod „stranama“ Vijeće sigurnosti UN podrazumijeva strane potpisnice Daytonskog mirovnog sporazuma, uključujući i Republiku Srpsku.

⁹⁴ Preambula Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1026 (1995) od 30. novembra 1995; Tačka 1. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1031 (1995); Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1088 (1996) od 12. decembra 1996.

⁹⁵ Izvršenje međunarodne obaveze temeljem međunarodnog sporazuma u *dobroj vjeri* predstavlja načelo međunarodnog prava koje je prepoznato kao takvo u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora iz 1969.

⁹⁶ Protiv ove odluke Suda glasao je jedino *ad hoc* sudija M. Kreća.

⁹⁷ Tačka 6. Izreke Presude.

Sud raspravlja o pitanju pravnoga osnova Tužene strane (SRJ) u ovom predmetu, u smislu njene obaveze suradnje s ICTY. Sud, prema tome, postavlja pitanje da li pravni osnov proizilazi iz Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 827 (1993) od 25. maja 1993, o uspostavi ICTY, ili na temelju neke druge norme međunarodnog prava. Sud tako zaključuje da se pravni osnov za suradnju Tužene strane s ICTY nalazi u predmetnoj rezoluciji Vijeća sigurnosti UN, Povelji UN, Konvenciji o genocidu, kao i u Daytonskom mirovnom sporazumu. Sud je, za potrebe predmetnoga spora, u par. 447. konstatirao da je Sud „dužan samo ustvrditi da li je SRJ, od trenutka kada je genocid u Srebrenici izvršen jula 1995, bila pod obavezom da surađuje s ICTY, i ako jeste, na kojoj osnovi.“ Sud je u nastavku pozitivno odgovorio na ovo pitanje, notirajući „da je SRJ bila pod obavezom da surađuje s ICTY najkasnije od 14. decembra 1995“, kada je Daytonski mirovni sporazum potpisan i kada je i stupio na pravnu snagu. S ovim u vezi, smatra se da je SRJ „prihvatila nadležnost“ ICTY u smislu značenja člana VI Konvencije o genocidu od dana potpisivanja Daytonskoga mirovnoga sporazuma. U pogledu prijema SRJ u OUN 2000, Sud je konstatirao da njen prijem u ovu međunarodnu organizaciju predstavlja dodatni pravni osnov za suradnju s ICTY.

U pogledu izručenja Ratka Mladića, Sud je u par. 448. naznačio da je tokom usmene rasprave 2006. tužena strana izjavila da je obaveza suradnje s ICTY poštivana nakon promjene režima u Beogradu 2000, indirektno priznajući da to nije bio slučaj od 1993. (kada je osnovan ICTY do 2000. prijemom SRJ u OUN). Međutim, odsustvo činjenja ili propuštanje činjenja, odnosno nesuradnja SRJ s ICTY *in concreto* (od 1993. do 2000) predstavljalo je kršenje međunarodne obaveze jedne države, što je dovelo do nastanka njene međunarodne odgovornosti po ovom pitanju još 1995/1996.

Međutim, napominjemo da je za povredu jedne međunarodne obaveze neka država međunarodno odgovorna isključivo ukoliko su ispunjeni kumulativno određeni uvjeti s početka rada. U tom smislu, a kako navodi Sud, ne može se ne pridati „određena težina brojnim i međusobno potvrđujućim informacijama koje ukazuju da se general Mladić [...] nalazio na teritoriji tužene strane najmanje u nekoliko prilika i to u prilično dugom vremenskom periodu tokom proteklih nekoliko godina i da se još uvijek možda tamo nalazi, a da *srbijanske vlasti nisu učinile ono što su mogle i što mogu realno učiniti* kako bi utvrdile gdje on živi i lišile ga slobode.“⁹⁸ Zbog ovih navoda i dokaza, Sud je u predmetnoj presudi podržao pod-

⁹⁸ Kurziv autora rada.

neske Podnosioca tužbe (R BiH) koji se odnose na kršenje članova I i IV Konvencije o genocidu, a koje je izvršila tužena strana. U par. 450. Sud je ustvrdio da se tužena strana nije pridržavala svoje obaveze sprečavanja niti svoje obaveze kažnjavanja genocida, te da je time nastala njena međunarodna odgovornost. U tom smislu, Sud u Izreci Presude (par. 471) s četrnaest glasova prema jedan⁹⁹ „odlučuje da Srbija mora odmah poduzeti efikasne korake u cilju osiguravanja punog poštivanja obaveze prema Konvenciji [...] u cilju kažnjavanja djela genocida [...] i prebaciti osobe optužene za genocid ili za bilo koje od ostalih djela u ICTY i u potpunosti surađivati s tim Tribunalom.“

Navedenom presudom Suda konstatira se povreda međunarodne obaveze od strane Srbije, nalaže joj se izvršenje međunarodne obaveze, te utvrđuje međunarodna odgovornost za povredu članova I i IV Konvencije o genocidu. U pogledu pitanja sankcije državi povrediteljici obaveze, zanimljiv je stav Suda, koji presuđuje da njegovi zaključci, da je, „vezano za genocid izvršen u Srebrenici u julu 1995, Srbija prekršila obavezu sprečavanja genocida“¹⁰⁰ prema Konvenciji o genocidu, te da je Srbija prekršila svoju obavezu pridržavanja privremenih mjera „koje je Sud naložio 8. aprila i 13. septembra 1993. u ovome sporu“¹⁰¹, „predstavljaju adekvatnu satisfakciju, te da spor nije takve prirode da bi bilo primjereno davanje naloga za plaćanje naknade [...] niti za pružanje uvjerenja i garancija o neponavljanju“.¹⁰² Vezano za povredu međunarodne obaveze države Srbije zbog neizručenja optuženika Ratka Mladića ICTY, Sud je navedeno samo konstatirao u prethodno citiranoj tački 6. Izreke Presude. Sankcija državi povrediteljici u ovom smislu nije izrečena.

8.6. Haško i ženevsko pravo¹⁰³

Ratko Mladić je u svim dosadašnjim optužnicama ICTY bio optužen, ne samo za zločin genocida, nego i za zločine protiv čovječnosti, kao i za kršenje zakona i običaja ratovanja. Prema teoriji općeg međunarodnog prava, kršenje zakona i običaja ratovanja pripada korpusu pravila međunarodnog humanitarnog i ratnog prava, koja obuhvataju kršenje određenih konvencijskih pravila, tačnije, određenih međunarodnih dokumenata.

⁹⁹ Protiv ove odluke Suda glasao je jedino *ad hoc* sudija M. Kreća.

¹⁰⁰ Tačka 5. Izreke Presude.

¹⁰¹ Tačka 7. Izreke Presude.

¹⁰² Tačka 9. Izreke Presude.

¹⁰³ Više o ovoj oblasti pogledati u: V. Kazazić, *Međunarodno humanitarno pravo: difuzija i primjena*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar 2008; Z. Vučinić, *Međunarodno ratno i humanitarno pravo*, 2. dop. izd., JP Službeni glasnik, Beograd 2006; Z. Hasić, *Međunarodno humanitarno pravo*, VKBI, Sarajevo 2005.

Otuda ženevsko pravo koje, *stricto sensu*, obuhvata sve Ženevske konvencije o zaštiti osoba u oružanim sukobima od 12. augusta 1949., te dva¹⁰⁴ Dopunska protokola od 8. juna 1977. Haško pravo obuhvata mnogo više međunarodnih dokumenata iz oblasti pravila ratovanja, zabrane i ograničenja sredstava ratovanja, kao i zaštite objekata. Među njima, najvažnije su Haške konvencije koje su usvojene na dvije Haške konferencije 1899. i 1907. Konvencija za zaštitu kulturnih dobara od 14. maja 1954. sa dodatnim protokolima također pripada haškome pravu.

Ratko Mladić je, prema Drugoj izmijenjenoj optužnici od 1. juna 2011., kao i u prethodnim optužnicama Tužilaštva ICTY, optužen za teroriziranje i protupravne napade na civilno stanovništvo, odnosno za djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva u opsadi, što predstavlja kršenje zakona i običaja ratovanja. U tački 10. Druge izmijenjene optužnice¹⁰⁵, Tužilaštvo ICTY optužuje ga i za protupravne napade na civile Sarajeva u opsadi, što također predstavlja kršenje zakona i običaja ratovanja. Tačka 11. Optužnice odnosi se na „uzimanje vojnih promatrača i pripadnika mirovnih snaga UN za taoce“¹⁰⁶, što predstavlja kršenje zakona i običaja ratovanja, „sankcionirano zajedničkim članom 3(1)(b) Ženevskih konvencija iz 1949.“¹⁰⁷

Kao pravni osnov odgovornosti države Srbije za povredu predmetne međunarodne obaveze, u ovom smislu predstavlja član 49. Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu (I Ženevska konvencija), član 129. Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima (III Ženevska konvencija), član 146. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata (IV Ženevska konvencija), te članu 89. Prvog dopuskog protokola uz Ženevske konvencije.¹⁰⁸ Član 49. I Ženevske konvencije, član 129. III Ženevske konvencije i član 146. IV Ženevske konvencije, stav 2. obavezuje države potpisnice, kao strane ugovornice, da pronalaze i sude osobama osumnjičenim da su izvršile ili da su naredile da se izvrši, koja od teških povreda Ženevske

¹⁰⁴ Postoji i treći Dopunski protokol uz Ženevske konvencije, koji je usvojen 8. decembra 2005. Međutim, ovaj Protokol nema veliku važnost u materijalnom smislu, s obzirom da sadrži jednu odredbu koja ima više tehnički karakter, a to je da se kao četvrti znak raspoznavanja, zaštite i identificiranja tokom oružanih sukoba uvede i znak crvenoga kristala. Iako operativno-tehničkog karaktera, treći Dopunski protokol potvrđuje univerzalnost (načelo univerzalnosti) primjene tzv. ženevskog prava u cijelome svijetu.

¹⁰⁵ ICTY, *Tužilaštvo vs. Ratko Mladić*, Druga izmijenjena optužnica, 1. juni 2011, par. 81.

¹⁰⁶ *Ibid.*, par. 82.

¹⁰⁷ *Ibid.*, par. 86.

¹⁰⁸ I Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru (II Ženevska konvencija) u članu 50. sadrži istovjetne obaveze država kao i I, III i IV Ženevska konvencija.

konvencije. U istome stavu ostavljena je opcija državama potpisnicama da ove osobe mogu predati na suđenje nekoj drugoj državi potpisnici koja je zainteresirana za njihovo sudsko gonjenje. Iako se u našem slučaju primarno radi o odnosu države Srbije i ICTY kao međunarodnog tribunala, dok je odnos države Srbije i neke druge države (naprimjer Bosne i Hercegovine) na sekundarnoj razini u ovom smislu, ipak se navedeni članovi mogu implicitno primijeniti i za predmetni odnos, s obzirom da se naglasak stavlja na pozitivnu obavezu svake države potpisnice, odnosno na njeno aktivno činjenje u ispunjenju obaveze, *i.e.* na pronalaženje, suđenje i/ili *izručenje* osoba koje su učinile teške povrede Ženevskih konvencija. To, također, znači da odgovornost države može nastupiti i kada ona *izbjegne* da krivično procesuirá svoje državljane zbog počinjenih ratnih zločina¹⁰⁹.

Član 89. Prvog dopunskog protokola označava saradnju država koja je ključna u situacijama teških povreda Ženevskih konvencija ili ovog Protokola: „[...] Visoke strane ugovornice preuzimaju na sebe obavezu da *djeluju*, zajednički ili pojedinačno u suradnji s UN i u skladu s Poveljom UN.“¹¹⁰ U ovom smislu, pod djelovanjem se podrazumijeva izvršavanje međunarodne obaveze, od države Srbije, koja se ostvaruje kroz suradnju s UN, odnosno s ICTY.

U konačnici ovoga dijela, valja naznačiti i član 51. I Ženevske konvencije, član 131. III Ženevske konvencije te član 148. IV Ženevske konvencije, koji glasi da „nijedna strana ugovornica ne može osloboditi samu sebe niti drugu stranu ugovornicu odgovornosti koju je ona sama ili ta druga strana ugovornica na sebe navukla uslijed šteških povreda [Ženevske konvencije].“¹¹¹

8.7. Osnovna načela općeg međunarodnog prava i Povelja UN

Međunarodnu obavezu države Srbije da izruči optuženika Ratka Mladića ICTY vezujemo s jednim od temeljnih načela općeg međunarodnog prava o dužnosti država da međusobno surađuju u dobroj vjeri. Ovo načelo je poznato od davnina i postao je dijelom međunarodnog običajnog prava, da bi tek u XX stoljeću inkorporirano u određene međunarodne dokumente. Deklaracija o socijalnom napretku i razvoju od 11. decembra 1969.¹¹² u članu 3. navodi: „Osnovnim uvjetima za socijalni napredak i razvoj smatraju se: [...] tačka f) miroljubiva koegzistencija, mir, prijateljski

¹⁰⁹ Z. Vučinić, 439.

¹¹⁰ Kurziv naknadno dodan.

¹¹¹ I II Ženevska konvencija u članu 52. sadrži istovjetnu odredbu kao i I, III i IV Ženevska konvencija.

¹¹² Deklaracija proklamirana Rezolucijom Generalne skupštine UN 2542 (XXIV) od 11. decembra 1969.

odnosi i suradnja država, bez obzira na razlike koje postoje u njihovim društvenim, ekonomskim ili političkim sistemima.“

Jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata koji proklamira i, autoritetom UN, učvršćuje međunarodna načela, je, u radu prethodno navedena, Deklaracija iz 1970. Puni naziv Deklaracije iz 1970. indicira da su najelementarnija načela u međunarodnopravnom poretku ona koja referiraju na odnose između država kao subjekata međunarodnog prava s ciljem održavanja i unapređivanja međunarodnog mira i sigurnosti čovječanstva. Načelo suverene jednakosti država iz potonje Deklaracije u tački f) glasi: „svaka država je dužna da ispunjava, *potpuno i savjesno*, svoje međunarodne obaveze i da živi u miru s ostalim državama.“¹¹³ U odnosu na Povelju UN, Deklaracija sadržava načelo da su države dužne savjesno ispunjavati obaveze koje su prihvatile, u skladu s Poveljom, na osnovu općepriznatih načela i pravila međunarodnog prava. Također, „svaka država ima dužnost ispunjavati u dobroj vjeri svoje obaveze po međunarodnim sporazumima koji nisu u konfrontaciji s općepriznatim načelima i pravilima međunarodnog prava.“

U pogledu međunarodnih obaveza država prema Povelji UN, države su u ovom međunarodnom dokumentu preuzele međunarodne obaveze, *inter alia*, poštivanja dostojanstva i vrijednosti čovjeka, kao i stvaranja uslova potrebnih za održavanje pravde i poštivanje obaveza koje proistječu iz ugovora i ostalih izvora međunarodnog prava.¹¹⁴ U Preambuli Povelje UN se nadalje navodi da, u [prethodne svrhe], države članice [UN] žive kao dobri susjedi, te da ujedine svoje snage za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Temeljem člana 2. stava 2. Povelje UN „članovi moraju u dobroj vjeri *ispunjavati obaveze* koje su preuzeli u skladu s ovom Poveljom.“¹¹⁵

Nadalje, načelo IX Deklaracije o načelima kojima se države učesnice rukovode u svojim međunarodnim odnosima od 1. augusta 1975. (Deklaracija iz Helsinkija) glasi: „Države-učesnice razvijaće svoju suradnju međusobno i sa svim državama u svim oblastima u skladu s ciljevima i načelima Povelje UN. [...] One će nastojati da, razvijajući svoju suradnju na ravnopravnoj osnovi, unaprijede uzajamno razumijevanje i povjerenje, prijateljske i dobrosusjedske odnose među sobom, međunarodni mir, *sigurnost i pravdu*. [...]“ U potonjem međunarodnom dokumentu istaknuli smo naročito ostvarivanje sigurnosti i pravde u odnosu među državama

¹¹³ Kurziv autora rada.

¹¹⁴ Preambula Povelje UN.

¹¹⁵ Kurziv autora rada.

svijeta. U tom smislu, ponašanje državnih organa Srbije u pogledu predmetne obaveze ne može doprinositi ostvarivanju, promicanju i poštivanju navedenih međunarodnih načela, s obzirom da je Ratko Mladić, prema Drugoj izmijenjenoj optužnici od 1. juna 2011, optužen za najteže međunarodne zločine koji su izvršeni na državnoj teritoriji Bosne i Hercegovine, dakle, druge države, u ovom slučaju, Srbiji susjedne države. S tim u vezi, Srbija je, neizručivanjem Ratka Mladića ICTY kontinuirano sprečavala, odnosno narušavala odnose između dvije države i postizanje međunarodne pravde i sigurnosti, kao i to da je kršila poštivanje dostojanstva i vrijednosti žrtava međunarodnog oružanoga sukoba u Bosni i Hercegovini.

U konačnici, primjećujemo i načelo miroljubive koegzistencije, koje predstavlja opću, univerzalnu suradnju među državama i međunarodnim organizacijama, koje predstavljaju različite i suprotne ekonomske, socijalne, političke i ideološke sisteme.¹¹⁶ Subjekti međunarodnog prava, temeljem ovog načela u međunarodnim odnosima, prihvataju svoje obaveze da sve međunarodne sporove i situacije rješavaju suradnjom, odnosno usaglašavanjem na miroljubiv način. U skladu s tim, univerzalna međunarodna organizacija (UN) postaje tako osnovni institucionalni okvir međunarodne suradnje i rješavanja međunarodnih konflikata.¹¹⁷

8.8. Nacionalni propisi države Srbije

Član 16. stav 2. Ustava države Srbije od 2006.¹¹⁸ predviđa da su „opšte-prihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju. [...]“ S ovim u vezi, pod općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, kako primjećuje V. Dimitrijević *et. al*, spadaju općeprihvaćeni međunarodni običaji i opća pravna načela međunarodnog prava, koji posjeduju istu pravnu snagu kao Ustav.¹¹⁹ Iz ovoga proizilazi da će, u slučaju sukoba unutrašnjeg i međunarodnog prava, potonji imati prednost. Međutim, odredba Ustava koja kazuje da potvrđeni (ratificirani) međunarodni ugovori ne smiju biti u suprotnosti s Ustavom Srbije¹²⁰ navodi nas na za-

¹¹⁶ Š. Nurić, *Međunarodno javno pravo I i II*, Pravni fakultet u Kiseljaku, Kiseljak 2010, 28. No, napominjemo da je ovo načelo nastalo kao izraz blokovske podjele svijeta u XX stoljeću te se uvelike i vezuje za taj period razvoja međunarodnopravnih načela.

¹¹⁷ Više o obavezama suradnje među državama i mirnog rješavanja međunarodnih sporova pronaći u: M. Šahović (ur.), *Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation*, The Institute of International Politics and Economics, Belgrade 1972.

¹¹⁸ Službeni glasnik Republike Srbije, br. 98/06.

¹¹⁹ V. Dimitrijević *et al*, *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beogradski centar za ljudska prava i Dosije, Beograd 2007, 66-67.

¹²⁰ Član 16, stav 2. Ustava Srbije iz 2006. Službeni glasnik Republike Srbije, br. 98/06.

ključak da postoje situacije kada unutrašnje pravo Srbije ima primat nad međunarodnim. Ova ograničavajuća odredba po važnosti međunarodnog prava proizilazi iz intencije ustavotvorca u Srbiji da u pogledu, naprimjer, ljudskih prava i osnovnih sloboda, međunarodno pravo ima prednost, dok se tamo, gdje država Srbija ima važne državne i nacionalne interese koriste ograničavajući faktori.

Imajući u vidu nacionalne pravne propise države Srbije, za potrebe ovoga rada, najvažniji je „Zakon o saradnji Savezne republike Jugoslavije sa Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine.”¹²¹ Glava IV Zakona odnosi se na postupak za predaju okrivljenih u kojoj se, članovima od 18 do 31, reguliraju osnovni elementi postupka za predaju optuženih osoba, te određuju nadležni organi SRJ, odnosno Državne zajednice Srbije i Crne Gore za postupanje u postupku izručenja optužene osobe.¹²² Član 18. Zakona nalaže da se postupak za predaju okrivljenih ICTY odnosi na sve osobe optužene pred ICTY „koja se zateknu na teritoriji Srbije i Crne Gore, bez obzira na prava i privilegije koje proističu iz njihove državne, političke, javne ili službene dužnosti.“ Član 29. stav 2. Zakona propisuje da su „pretpostavke za predaju ispunjene ako se utvrdi da se zahtjev odnosi na lice protiv kojeg se vodi postupak, da je protiv lica, čija se predaja traži, potvrđena optužnica u skladu sa članom 19. Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala, da se radi o delu kažnjivom i po domaćem zakonu i da se radi o krivičnom delu iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog tribunala (čl. 2, 3, 4. i 5. Statuta).“ Nejasno je zbog čega se Zakonom države Srbije u potonjem članu zahtijeva da djelo bude kažnjivo i po domaćem zakonu, s obzirom na supremaciju i prvenstvo ICTY u odnosu na nacionalne sudove država članica UN, a posebno imajući u vidu Pravilo 58. Pravidnika o postupku i dokazima ICTY (nacionalne odredbe o izručenju) u kojem se *explicite* navodi: „Obaveze sadržane u članu 29. Statuta¹²³ imaju prevagu nad svim pravnim preprekama predaji ili dovođenju optuženog ili svjedoka na Međunarodni sud koje postoje u nacionalnom zakonodavstvu ili međunarodnim ugovorima o izručenju koje je potpisala dotična država.”

Donošenje jednog ovakvog zakona predstavlja pretpostavku surad-

¹²¹ Objavljen u „Službenom listu SRJ”, br. 18/2002. i „Službenom listu Srbije i Crne Gore“, br. 16/2003. U daljem tekstu Zakon o saradnji s ICTY ili Zakon.

¹²² Bitno je istaknuti da se u ovom slučaju ne radi o klasičnom izručenju optužene osobe drugoj državi, već se radi o izručenju optužene osobe od jedne države određenom međunarodnom tribunalu/sudu. Dakle, radi se o specifičnom obliku izručenja.

¹²³ Odredba člana 29. Statuta ICTY je citirana prethodno u radu.

nje SRJ s ICTY, što je njena međunarodna obaveza, koja se 2002. formalno-pravno pretočila, od strane sadašnje države Srbije, u Zakon o suradnji s ICTY. Član 1. Zakona, u tom smislu, predviđa da usvajanje Zakona predstavlja „[...] izvršenje obaveza koje za Srbiju i Crnu Goru proizilaze iz Rezolucije Saveta bezbednosti br. 827 (1993)¹²⁴ i Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala, na osnovu kojeg će nadležni organi republika članica odlučivati o ustupanju krivičnog postupka i predaji optuženih ovom tribunalu.“

Zakon Srbije o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela počeo se primjenjivati, kako je navedeno u članu 67. Zakona, od 1. marta 2009. Zakonom se uređuju uslovi, postupak i organi nadležni za otkrivanje, oduzimanje i upravljanje imovinom proisteklom iz krivičnoga djela.¹²⁵ Odredbe Zakona odnose se i na krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Implicitno zaključujemo da pod jurisdikciju predmetnoga Zakona nalaze i osobe koje su optužene/osuđene od strane ICTY, čija se imovina nalazi na teritoriji države Srbije.

Sudjenje deseterici pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu, koji su optuženi da su od 2002. do 2006. pomagali i skrivali optuženika Ratka Mladića, u vrijeme pisanja rada, nije pravosnažno okončano. Prvi osnovni sud je 10. decembra 2010. donio nepravosnažnu presudu o oslobađanju optuženika od krivične odgovornosti. Tužilaštvo potom ulaže žalbu kojom, od Apelacionog suda, traži ukidanje oslobađajuće presude i vraćanje predmeta na ponovno odlučivanje ili da se presuda preinači u smislu donošenja osuđujuće odluke.

U konačnici napominjemo da je Ratko Mladić od 20. maja 1992. oficir Vojske Jugoslavije, odnosno komandant Glavnog štaba 30. kadrovske centra Generalštaba Vojske Jugoslavije.¹²⁶ Također, Vojska Jugoslavije 28. februara 2002. donosi Rješenje kojim se Ratku Mladiću priznaje pravo na staž osiguranja u dvostrukome trajanju za službu u Vojsci Jugoslavije za period 29. juni 1991 – 14. decembar 1995.¹²⁷

¹²⁴ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 827 (1993) je navedena prethodno u radu.

¹²⁵ Član 1. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 97/2008.

¹²⁶ Dokument Obaveštenje o promeni položajne grupe, objavljen u: S. Čekić, M. Šestanović, M. Karović, Z. Mastalić-Košuta, Zločini nad djecom Sarajeva u opsadi, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2010, 105.

¹²⁷ Dokument Rešenje Vojne pošte 3001 Beograd, objavljen u: *Ibid*, 107.

ZAKLJUČAK

Analizom konkretnog primjera (*case study*) državne prakse nastojali smo dokazati da postoje određene poteškoće koje su primjetne kod izvršnosti odluka OUN i međunarodnih ugovora u oblasti međunarodne odgovornosti države. U prvim odjeljcima našli smo znanstveno potrebnim prvenstveno eksplicirati tačno određene institute međunarodnog javnoga prava da bi kasnije u radu mogli dati odgovore na pitanja: da li postoji međunarodna obaveza u konkretnome slučaju; koji su njeni pravni osnovi nastanka; da li je došlo do njenoga kršenja; te da li je nastala međunarodna odgovornost odnosne države.

Autor ističe važnost rada u činjenici što je pokušao dati vlastitu *definiciju međunarodne obaveze*, kao i *definiciju izvršenja* sa stanovišta međunarodnog prava. Autor, također, u radu tvrdi da postoji razlika između naočigled identičnih stanja: *nastanka* i *utvrđivanja* međunarodnog spora i međunarodne odgovornosti. Nastanak međunarodnog spora i međunarodne odgovornosti slijedi teoretske zakonitosti ispunjenja tačno određenih uvjeta. No, s druge strane, njihovo utvrđivanje podliježe proceduralnim, odnosno procesnim pretpostavkama i kriterijima.

Ukazali smo i na druge, teoretsko-praktične, nedostatke savremenog međunarodnog prava, odnosno postojanje pravnih praznina u odnosu između *države* i *međunarodne organizacije*. Poteškoća se ne javlja ni kod nastanka međunarodne odgovornosti države, niti kod *de facto* ili političkog utvrđivanja takve odgovornosti. Osnovna poteškoća se pojavljuje kada se traži pravno utvrđivanje, s obzirom da *de lege lata* ne postoji nadležni međunarodni sud¹²⁸ u tom smislu, te da pravila međunarodnog prava ne posvećuju pažnju predmetnom odnosu u smislu pravnoga (sudskoga) utvrđivanja postojanja međunarodnog spora, kao i takvog utvrđivanja međunarodne odgovornosti države. Napominjemo da je prije sudskog utvrđivanja međunarodne odgovornosti države, neophodno utvrđivanje postojanja međunarodnog spora između strana u sudskome postupku. Kod *de facto* utvrđivanja odgovornosti države u odnosu država-međunarodna organizacija, autor razumije da ovdje postoji specifično stanje, tj. da u ovom slučaju nije potrebno prethodno utvrditi, od strane međunarodne

¹²⁸ Postojeći Međunarodni sud (pravde) UN sudi, shodno Statutu, isključivo državama, ne sudi međunarodnim organizacijama, odnosno UN. Izvan pravnog sistema UN na ovom stepenu razvoja pravila međunarodnog prava ne postoji međunarodni sudski forum koji bi imao nadležnost suditi u međunarodnim sporovima nastalim između države, s jedne, i međunarodne organizacije, s druge strane. Stoga se međunarodnom odnosu između UN i neke države, u smislu odgovornosti država za međunarodna protupravna djela, mora posvetiti dužna pažnja u budućnosti.

organizacije, postojanje međunarodnog spora da bi se započelo s navedenim postupkom utvrđivanja međunarodne odgovornosti države.

U radu smo dokazali, temeljem metoda koje su navedene u uvodnim napomenama, opću i izvedene hipoteze koje su oformljene na osnovu predmeta, obima i ciljeva koji se žele postići u ovom znanstvenom istraživanju. Smatramo da smo dokazali opću teoretsku hipotezu da je država, kao subjekt međunarodnog prava, odgovorna po međunarodnom pravu za kršenje međunarodne obaveze produženoga karaktera i time za činj enje međunarodnog protupravnoga djela. Svaka povreda međunarodne obaveze vodi *nastanku* međunarodnog spora, koji se kao takav ima *utvrditi* (no ne nužno u odnosu na prethodno navedeno), što uzrokuje nastanak međunarodne odgovornosti države neovisno na koji će se način ona utvrditi, odnosno da li će se uopće utvrditi *per se*. U pogledu međunarodne obaveze također zaključujemo da se u međunarodnopravnoj doktrini daje svojevrsna prednost primarnim međunarodnim obavezama države nad njenim sekundarnim međunarodnim obavezama. Primjećuje se i naglašavanje (primarnih) međunarodnih obaveza država u odnosu na (primarne) međunarodne obaveze međunarodnih organizacija.

Nadalje, putem *case study* metode prikazujemo i dokazujemo potrebu *jačanja izvršnosti* međunarodnih odluka kod međunarodne odgovornosti države za međunarodno protupravno djelo, kao i izvršnosti odredaba međunarodnih višestranih ugovora iz oblasti međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava. Radom nadalje dokazujemo da su pitanje i praksa izvršenja u nedovoljnoj mjeri istraženi, razvijeni i pravno sredeni.

Slijedom prethodno navedenoga, autor zaključuje da su kod međunarodne odgovornosti države još mnoga pitanja nejasna te da se nalaze u embrionoj fazi razvoja i U pogledu teorije i U pogledu prakse. Autor ističe da je u ovom segmentu najslabija karika svakako izvršno pravo, koje po najviše zavisi od političke volje subjekata međunarodnog prava.

Otklanjanje ovog nedostatka mora biti prioritet ukoliko međunarodni pravnici žele da se međunarodna politika odagna iz oblasti međunarodne odgovornosti države, oblasti u kojoj međunarodni interesi danas po najviše utječu na dosljednost provođenja pravila i poštivanja načela međunarodnog prava. Međutim, ne bi bilo znanstveno korektno tvrditi da je međunarodno pravo, klasično i savremeno, izuzeto od interesa država i međunarodnih organizacija. Tvrdimo da su međunarodni interesi sastavni dio strukture međunarodnog prava. Niti jedan pravni sistem, pa tako i međunarodni, ne smije biti izdvojen iz stvarnosti međunarodnih odnosa.

No, da bi se po međunarodnu zajednicu država i međunarodnih organizacija *destruktivni* globalni i partikularni interesi izopćili iz nauke i struke međunarodnog prava, otuda je nužno osnaživati potpuno i dobronamjerno izvršenje međunarodnih odluka i odredaba međunarodnih ugovora, posebno u odnosu između UN i njenih članica. Slijedom navedenoga zaključujemo da je nužno raditi na izvršenju kako se u djelima autora Carole Hodge (u: Velika Britanija i Balkan), Florence Hartmann (u: Mir i kazna), Carle del Ponte (u: Gospođa tužiteljica), Richarda Holbrookea (u: Završiti rat), Philippe Sandsa (u: Lawless World (Nezakoniti svijet)) ne bi moglo implicitno zaključiti da u međunarodnom poretku izvršenje međunarodnih odluka/odredaba zavisi u većoj ili manjoj mjeri od političke volje određenih subjekata. Ovim autor odgovara na dilemu s početka rada da li međunarodna politika odnosi prevagu nad pravnim tumačenjem i izvršenjem odredaba međunarodnog prava. Naznačujemo da se ova dilema ne smije uopćavati, odnosno generalizirati, jer svako donošenje zaključaka na takav način pridonosi devalorizaciji pravila i načela međunarodnog prava, odnosno njegovih institucija.

Dokazali smo opću praktičku hipotezu da je država Srbija prvenstveno *imala* međunarodnu obavezu produženog karaktera do 26. maja 2011. Drugo, da se međunarodna obaveza, *in concreto*, *sastojala* od izručenja optuženika Ratka Mladića ICTY, odnosno suradnji države Srbije s ICTY. Treće, da je takva međunarodna obaveza *nastala* temeljem više pravnih osnova međunarodne i nacionalne (domaće) pravne naravi u bližoj prošlosti (posljednja decenija XX i prva decenija XXI stoljeća). Četvrto, da je država Srbija *kršila* navedenu međunarodnu obavezu. I peto, da je *nastala* odgovornost države Srbije *po* međunarodnom pravu *prema* međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija, *lato sensu*, odnosno prema OUN *stricto sensu*.

Od strane države Srbije je tako nastupilo *teško* kršenje predmetne obaveze, koja derivira iz imperativnih normi (*jus cogens*) međunarodnog prava, a koje djeluju prema svima (*erga omnes*). U tom smislu, povredu predmetne međunarodne obaveze treba shvatiti kao *tešku povredu*, slijedeći odredbe UN Konvencije o genocidu (primarna pravila) i Pravila UN o odgovornosti država za međunarodna protupravna djela (sekundarna pravila). Država Srbija morala je u potpunosti surađivati s ICTY, što također predstavlja jednu opću obavezu predmetne države iz koje proizilazi obaveza izručenja Ratka Mladića. U pogledu ICTY, riječ je o *ad hoc* međunarodnom krivičnom tribunalu OUN što, shodno tome, determinira da je odnosna država kršila međunarodnu obavezu prema ovoj međunarodnoj organizaciji.

Država Srbija nije mogla samostalno provesti krivični postupak protiv optuženika Ratka Mladića, s obzirom da je bila u obavezi izravno izručiti optuženika ICTY. U pogledu Konvencije o genocidu, tvrdimo da ICTY predstavlja međunarodni sudski forum koji proteže svoju nadležnost i na državu Srbiju, koju je ona prihvatila u smislu ove Konvencije. Naznačujemo na ovom mjestu da je međunarodna odgovornost države Srbije, koja je nastala kršenjem međunarodne obaveze iz Konvencije o genocidu, te iz haškoga i ženevskoga prava, postojala i prema cijeloj međunarodnoj zajednici država i međunarodnih organizacija.

S druge strane, međunarodna obaveza je postojala i prema državi Bosni i Hercegovini temeljem općih pravnih načela međunarodnog prava, jer je država Srbija neizručenjem i nesuradnjom s ICTY na izvjestan način vrijeđala i dostojanstvo žrtava, odnosno njihovo pravo na osnovne vrijednosti: istinu i pravdu (kao osnovne elemente prava).

Kršenjem ovakve međunarodne obaveze nastao je međunarodni spor, odnosno činjenje međunarodnog protupravnog djela i time nastanka međunarodne odgovornosti države Srbije. Ističemo da je kršenje navedene međunarodne obaveze dovoljno da predstavlja međunarodno protupravno djelo. Iz činjeničnoga stanja navedenog u radu, dokazuje se da je država Srbija znala ili je trebala/morala znati o lokaciji Ratka Mladića do 2011.¹²⁹ U tom smislu, ICJ ne bi neopravdano i bez ikakvoga osnova u Izreci Presude naložio državi Srbiji potpunu suradnju s ICTY i izručenje Ratka Mladića.¹³⁰ Dakle, dokazujemo da je djelo, koje se sastojalo iz propuštanja činjenja (propuštanje da se ispuni međunarodna obaveza), pripisivo *de iure* organima države Srbije po osnovu odredaba Pravila UN o odgovornosti država. Po tim Pravilima „Država odgovorna za neko međunarodno protupravno djelo ima obavezu: (a) da to djelo okonča ukoliko se ono produljuje; (b) da ponudi prikladno osiguranje i jamstvo njegova neponavljanja, ukoliko okolnosti to zahtijevaju.“¹³¹ Država Srbija je uhićenjem i izručenjem optuženika Ratka Mladića ICTY okončala takvo djelo, no nije ponudila prikladno osiguranje i jamstvo da se takvo ili slično djelo neće ponoviti.

¹²⁹ Iz ovoga zaključujemo da je država Srbija bila nezainteresirana za izručenje predmetnog optuženika ICTY, odnosno da učini radikalni raskid sa sveprisutnim konceptom nekažnjavanja “domaćih” izvršilaca. Kako ističe M. Majić, treba raditi na stvaranju uvjerenja da je svaki počinitelj zločina najopasniji upravo za društvo u kojem se nalazi. (M. Majić, *Ratni zločin u međunarodnom krivičnom pravu*, NIAD Tehnička knjiga, Beograd 2005, 201).

¹³⁰ U vrijeme pisanja rada, predmet ICTY *Tužilaštvo vs. Ratko Mladić* nalazi se u preliminarnoj/pretpretresnoj fazi postupka. U dokaznome postupku očekujemo da će Tužilaštvo razotkriti gdje se Ratko Mladić nalazio do 2011, posebno imajući u vidu zahtjeve glavnog tužitelja ICTY Sergeja Brammertza prema Srbiji u pogledu razloga zbog kojih navedeni optuženik ranije nije uhićen i izručen.

¹³¹ Član 30. Pravila o odgovornosti država.

Primjećujemo, nadalje, da ICJ nema, *de lege lata*, vlastite mehanizme izvršenja presuda. U osnovi, ICJ, odnosno UN oslanjaju se na organe svojih država članica. Iako u pravnoj doktrini postoji latinska sentencija *res iudicata ius facit inter partes* (presuđena stvar stvara pravo među strankama), koja se ima razumjeti u smislu da su stranke dužne postupiti onako kako im je naloženo u presudi, neophodno je ipak pronaći odgovarajući mehanizam potpunog izvršenja međunarodne presude. Pozivamo, s ovim u vezi, da se međunarodno pravo u budućnosti razvija u pravcu efikasnijeg izvršenja sudskih odluka, kao i odredaba međunarodnih kako višestranih tako i dvostranih ugovora između raznih subjekata međunarodnog prava. U pogledu potonjih, svaki međunarodni ugovor bi trebao sadržavati odredbe o izvršenju, mjerama nadzora, kao i sankcije za neopravdano neizvršenje. Također je neophodno osnažiti sistem izvršenja u smislu da se svi izvori međunarodnog prava, posebno *ius cogens* norme, imaju poštivati i izvršavati *bona fidae* i bez rezervi. Jer, ukoliko jedna odluka nema snagu izvršnosti, odnosno, ukoliko ne postoje pravni mehanizmi izvršavanja odredaba međunarodnih ugovora, kao ni sankcije za njihovo neizvršavanje, u toj situaciji je svaka odluka ili odredba isključivo „mrtvo slovo na papiru“ u kojoj je samo teoretski dio zadovoljen, dok je praktični, stvarni dio, naprosto anuliran.

Potrebno je oformiti međunarodni sud, izvan sistema UN, koji će imati nadležnost *ratione personae* u pogledu međunarodnog spora nastalog između države i međunarodne organizacije (u tom smislu OUN). Također, *ratione materiae*, u pogledu svakog pravnog spora između ova dva subjekta u međunarodnom pravu. S ovim u vezi, takav međunarodni sud utvrđivaće međunarodnu odgovornost države i međunarodne organizacije i donositi pravno obavezujuće odluke s mjerama za njihovo izvršenje. Kod neizvršenja odluka ovoga suda, potrebno je odlučiti hoće li sud imati organ izvršenja, koji će efikasno poduzimati mjere za njihovo potpuno i dobronamjerno izvršenje ili će se osnažiti Vijeće sigurnosti UN u smislu da bude garant izvršenja presuda budućeg suda. U pogledu ICJ, Vijeće sigurnosti UN nije garant izvršenja presuda. I u ovom smislu, u cilju poboljšavanja izvršenja, važno je konstituirati organ izvršenja odluka ICJ, ovoga puta unutar sistema UN, što će zahtijevati izmjenu postojećeg Statuta ICJ, odnosno Povelje UN. Naime, nužno je intenzivirati napore na utemeljenju odjela za izvršenje unutar ICJ ili osposobiti Vijeće sigurnosti UN u pogledu nadzora nad izvršenjem presuda ICJ. Međutim, daljnja istraživanja na ovu temu dala bi i odgovor na pitanje je li ovaj organ UN odista prikladan u ovom smislu (pravo veta stalnih članica) te, možda, ispitati mogućnost prijenosa nadležnosti s Vijeća sigurnosti na Generalnu skupštinu UN. No,

zanimljiva pravna rješenja će zasigurno ponuditi i Pravila o odgovornosti međunarodnih organizacija za međunarodna protupravna djela koja su, u vrijeme ovog istraživanja, još uvijek u formi Nacrta.

Nadalje, autor predlaže usvajanje UN Konvencije o izvršenju odluka/odredaba međunarodnih ugovora, koja bi sadržavala, *inter alia*, sistem nadzora nad izvršenjem, kao i prinudne mjere, koje bi se primjenjivale kod neopravdanog neizvršenja. S konvencijom bi započeo sveobuhvatan progresivan razvoj međunarodnog izvršnog prava, što je zadatak prvenstveno Generalne skupštine UN temeljem Povelje UN.

S ovim u vezi, autor, dokazivanjem opće i izvedenih hipoteza daje svoj znanstveni doprinos za nastanak i puni razvoj *međunarodnog izvršnoga prava*, kao posebne pravne grane i nauke, koje će se na sistematičan i sveobuhvatan način izučavati na pravnim studijima, čiji bi razvoj svakako doprinio boljoj i ozbiljnijoj primjeni pravila međunarodnog prava, a koji bi za svoj krajnji cilj imao veće poštivanje, kako načela međunarodnog prava, tako i njegovih pravila, posebno onih peremptorne naravi.

U konačnici, u pravnoj doktrini bi se trebala izjednačiti važnost primarnih i sekundarnih međunarodnopravnih obaveza, u smislu da se jednaka pažnja posvećuje i prvoj i drugoj kategoriji nastanka obaveze. Kako se izučavaju međunarodne obaveze država, tako se u budućnosti trebaju izučavati međunarodne obaveze međunarodnih organizacija, koje se po pravima i obavezama ne smiju razlikovati od država, tj. međunarodna organizacija ne smije imati manje međunarodnih obaveza od država. Ovo je, analizom međunarodnopravne historije, donekle i razumljivo, s obzirom da se dugo smatralo da su države jedini i isključivi subjekti međunarodnog prava, te da se i međunarodno pravo odnosi prvenstveno na države. Međutim, ovo se odista mora mijenjati, jer svako protivno rješenje dovelo do neravnopravnoga položaja današnjih subjekata u međunarodnom pravu.

STATE LIABILITY FOR BREACH OF INTERNATIONAL OBLIGATIONS WITH SPECIAL REFERENCE TO THE INTERNATIONAL EXECUTIVE LAW

SUMMARY

The subject matter of this paper is international state responsibility for breach of international obligations, and related issue of enforcement and supervision of the execution of UN decisions of, as well as the implementation of international multilateral agreements. The author presents these institutes of Public International Law through analysis of individual case study from recent state practice, which refers to the question of the (non) extradition of indictee Ratko Mladić to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) by the state of Serbia. After introductory remarks, the author defines, under general international law, the concept of international obligation, international dispute, and an internationally unlawful act, and the question of attribution of those acts to one state. The author also demonstrates the basic features that are related to the concept and definition of international state responsibility, as well as the basic problem of carrying out the decisions of the UN organs and the provisions of international multilateral agreements. The sixth section of the paper addresses the issue of legal basis, i.e. the sources of international obligation in concreto. Every legal basis of the aforementioned international obligation on the state of Serbia is analyzed in detail, starting with the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 1948, decisions of the ICTY, UN Security Council decisions, and the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. The judgment of the International Court of Justice of the UN (ICJ) in the case R BiH vs. FR Yugoslavia is also being examined, as well as the Hague and Geneva law, the basic principles of general international law, the UN Charter and, finally, national legal acts of the state of Serbia related to the subject of research. The work, therefore, examines international state responsibility in international dispute, which originated from the relationship between state and international organisation and proves that in such a dispute, according to contemporary international law, international state responsibility cannot be determined in court proceedings. The paper, above all, through scientific and detailed analysis of a concrete case, proves that in the international legal order currently exist certain difficulties in

terms of implementation, and offers appropriate recommendations. The paper proves general and derived hypotheses which are proposed in the introduction of the work based upon the terms and goals of the research.

The author refers to domestic and foreign bibliography available at the time of research. For primary sources, the author uses jurisprudence of the International Court of Justice and the ICTY, and international declarations and conventions, especially the decisions of the UN Security Council, as well as the domestic law of the state of Serbia. In terms of secondary sources, this work is based on sources and publications from Bosnia and Herzegovina, the region, and Great Britain.

Key words: International obligation, international dispute, an internationally unlawful act, international responsibility of state, implementation, extradition, Ratko Mladić, the ICTY.